

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยะเวลาของ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำเสนอ ดังนี้

1. ทักษะการบริหาร
  - 1.1 ความหมายของทักษะการบริหาร
  - 1.2 ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา
2. การบริหารสถานศึกษา
  - 2.1 ความหมายของการบริหาร
  - 2.2 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
  - 2.3 ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา
3. การบริหารวิชาการ
  - 3.1 ความหมายของการบริหารวิชาการ
  - 3.2 ความสำคัญของการบริหารวิชาการ
  - 3.3 ขอบข่ายของการบริหารวิชาการ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยต่างประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยในประเทศ

ทักษะการบริหาร

ความหมายของทักษะการบริหาร

นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของทักษะการบริหาร ไว้ดังนี้

สุณา อิศสาหาก (ออนไลน์, 2550) ได้ให้ความหมายของทักษะการบริหารว่า หมายถึง ความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากองค์กรอย่างรวดเร็ว และถูกต้อง โดยใช้ทรัพยากรบุคคล และอื่น ๆ ที่มีอยู่ โดยผ่านกระบวนการทางการบริหารอย่างมีระบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

ชัยเสกฐ์ พรหมศรี (2551 : 11) ได้ให้ความหมายของทักษะการบริหารว่า หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการทำงานต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้กระทำ

แคทซ์ (Katz. 1995 : 91 - 94) ได้ให้ความหมายของทักษะการบริหารว่า หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารที่ใช้ในการบริหารงานเพื่อความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ประกอบด้วยทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านความคิดรวบยอด

เดรก และ โรว์ (Drake and Roe. 1986 : 90 - 102) ได้ให้ความหมายของทักษะการบริหารว่า หมายถึง ทักษะที่จำเป็นในการบริหารสถานศึกษา มี 5 ทักษะ ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านความรู้ความคิด และทักษะด้านการศึกษา และการสอน

สรุปได้ว่า ทักษะการบริหาร หมายถึง ความสามารถในการบริหารงาน และกิจกรรมของผู้บริหารตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากองค์กรอย่างรวดเร็ว และถูกต้อง โดยใช้ทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรด้านอื่น ๆ ที่มีอยู่โดยผ่านกระบวนการทางการบริหารอย่างมีระบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นความสามารถทางการบริหารที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารสถานศึกษาหรือองค์กร เพื่อให้ภารกิจบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร มีนักวิชาการหลายท่านที่ให้แนวคิดที่ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีความรู้ ความสามารถหรือทักษะทางการบริหารในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 11) ได้กล่าวถึงทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรมีทักษะ 3 ด้าน ที่ผสมกลมกลืนไปตามอัตราส่วนที่แตกต่างกัน ทักษะทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

1. ทักษะทางการจัดการ (Managerial Skills) เป็นความสามารถของผู้บริหารที่จะบริหารงาน และรักษาไว้ซึ่งความร่วมมือของบุคคลในการทำงาน การสร้างความก้าวหน้า และพัฒนาสถานศึกษา เพื่อผลิตผล และสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา ทักษะทางด้านการจัดการ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการวางแผน การตัดสินใจ การสั่งการ การควบคุมงาน การประสานงาน การจัดองค์กร การบริหารทรัพยากร รวมทั้งการประเมินผล และติดตามผลการทำงาน

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skills) เป็นความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือในการทำงาน การสร้างแรงจูงใจ พัฒนางาน ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ลักษณะของผู้บริหาร ได้แก่ มีความเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้อื่น

ได้ให้ความสำคัญกับทุกคน มีความจริงใจต่อผู้อื่น มีอารมณ์ขัน มองโลกในแง่ดี มีคุณธรรม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และคอยปรับปรุงบุคลิกภาพของตนอยู่เสมอ

3. ทักษะทางเทคนิควิธี (Technical Skills) เป็นทักษะที่ผสมระหว่างความรู้ และความสามารถในการทำงานของตน ผู้บริหารควรมีความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ งานวิชาการ งานด้านบริหารบุคคล งานด้านสิ่งอำนวยความสะดวก งานการเงิน

บุรุษย์ ศิริมหาสาคร (2548 : 16) ได้กล่าวถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถจะต้องเก่งคน เก่งงาน และเก่งคิด ซึ่งในบรรดาทักษะทั้งสามนี้ ทักษะในด้านความคิดรวบยอดหรือการเก่งคิด เป็นทักษะที่สำคัญที่สุดของผู้บริหาร เพราะผู้บริหารเป็นผู้ตัดสินใจ และกำหนดนโยบายให้ผู้อื่นนำไปปฏิบัติ ดังนั้นผู้บริหารที่เก่งจะต้องมีความฉลาดเหนือเกณฑ์เฉลี่ยของความฉลาดของผู้ร่วมงานในองค์กร และความฉลาดของผู้บริหารอาจดูได้จากวิสัยทัศน์ของผู้บริหารแต่ละคน ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์อันยาวไกล และถูกต้องแม่นยำ ย่อมเป็นผู้บริหารที่มีความสามารถมากกว่า เพราะสามารถนำมาหน่วยงานของตนให้พ้นจากวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ก้าวล่วงไปสู่ความสำเร็จเจริญรุ่งเรืองในอนาคต ด้วยเหตุนี้ในการสมัครรับเลือกผู้บริหารระดับสูง จะให้ผู้สมัครได้แสดงวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการทำงานในตำแหน่งนั้น เพื่อคณะกรรมการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาว่า มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งนั้นหรือไม่

แคทซ์ (Katz, 1995 : 33) ได้กล่าวถึงทักษะการบริหารสถานศึกษา เป็นทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรมี เป็นทักษะ 3 ด้าน ไว้ดังนี้

1. ทักษะด้านเทคนิควิธี (Technical Skills) หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้วิธีการทางเทคนิค และเครื่องมือที่จำเป็น เพื่อผลสำเร็จของงานที่ได้มาจากประสบการณ์ การศึกษา และการฝึกอบรมให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skills) หมายถึง ความสามารถในการคิด ตัดสินใจการทำงานร่วมกับคนอื่น และทำให้คนอื่นให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ได้แก่ การจูงใจคน และการประยุกต์ภาวะผู้นำใช้ในการบริหารงาน

3. ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills) หมายถึง ความสามารถในการมององค์การได้อย่างทะลุปรุโปร่ง เพื่อทำให้องค์การมีความสมบูรณ์โดยส่วนรวม ด้วยการทำให้การทำงานของแต่ละบุคคลเหมาะสมกับองค์กร ทักษะด้านความรู้ความสามารถเป็นการยอมรับวัตถุประสงค์ขององค์กร มากกว่าที่จะคำนึงถึงความต้องการของบุคคลโดยบุคคลเพียงหนึ่งเดียวในองค์กร

สุนทร โคตรบรรเทา (2551 : 9 - 11) ได้กล่าวถึงทักษะการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดของแคทซ์ (Katz) ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นจะต้องมีทักษะการบริหาร และย้ำให้เห็นว่าผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีทักษะพื้นฐาน ทั้ง 3 ทักษะ ดังนี้

1. ทักษะด้านเทคนิควิธี หมายถึง การมีความเข้าใจ และมีความชำนาญที่เกี่ยวข้องกับวิธีการ กระบวนการ วิธีดำเนินการ และกลวิธีต่าง ๆ ของงานในองค์กร ถ้าเป็นองค์กรทางการศึกษา ทักษะด้านเทคนิควิธี ได้แก่ ทักษะที่ไม่เกี่ยวกับการสอน เช่น การเงิน การบัญชี การจัดการเรียน การจัดซื้อ จัดจ้าง การก่อสร้าง การซ่อมบำรุง และการดูแลอาคารสถานที่ เป็นต้น ทักษะด้านเทคนิควิธี มีความสำคัญสำหรับผู้มีบทบาทเป็นผู้บริหารหรือหัวหน้างานในระดับล่างของลำดับอำนาจ การบริหารสถานศึกษา ตัวอย่างเช่น หัวหน้าสาขาวิชาหรือหัวหน้าช่วงชั้นจะต้องมีทักษะทางด้านเทคนิควิธีเกี่ยวกับการเรียนการสอนมากกว่าผู้บริหาร โรงเรียน และหัวหน้าฝ่ายธุรการ และการเงิน จำเป็นต้องมีทักษะด้านเทคนิควิธีเกี่ยวกับการทำบัญชี และการใช้คอมพิวเตอร์มากกว่าผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ทักษะของผู้บริหารในการทำงานกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ทั้งเป็นรายคน และกลุ่มบุคคล ทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ เช่น การเข้าใจตนเอง การยอมรับตนเอง การเอาใจใส่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการเห็นใจผู้อื่น พื้นฐานความรู้เกี่ยวกับทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ การเข้าใจภาวะผู้นำ และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับภาวะผู้นำ การจูงใจผู้ใหญ่ การพัฒนาเจตคติ พลวัตกลุ่ม ความต้องการของมนุษย์ การบริหารความขัดแย้ง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีความสำคัญมากต่อบทบาทของผู้บริหาร และหัวหน้างานทุกลำดับอำนาจการบริหารองค์กร ทั้งนี้เพราะผู้บริหารไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใดจะต้องทำงาน โดยผ่านบุคคลอื่น คือ ผู้บริหารจะต้องรู้จักใช้ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ จึงจะปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมาย ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ได้มาจากการเรียนรู้ทางจิตวิทยา ปรัชญา พฤติกรรมศาสตร์ สังคมวิทยา สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา และการฝึกอบรมมาโดยตรง

3. ทักษะด้านความคิดรวบยอด หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการมององค์กรโดยรวม การมองเห็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ ขององค์กร และหน้าที่ขององค์กรด้านมนุษยสัมพันธ์ การพัฒนาด้านความคิดรวบยอดต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการบริหาร ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมองค์กร และพฤติกรรมมนุษย์ และปรัชญาองค์กรนั้น ๆ ทักษะด้านความคิดรวบยอดมีความสำคัญยิ่งสำหรับบทบาทผู้บริหารระดับบนของอำนาจบังคับบัญชาภายในองค์กร ตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นองค์กรทางการศึกษา ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา อาจไม่จำเป็นต้องมีความรู้หรือทักษะด้านเทคนิควิชาการในการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แต่ต้องทราบว่า การเรียนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาภายในเขตพื้นที่อย่างไร ความรู้เกี่ยวกับทักษะด้านความคิดรวบยอดได้มาจากการศึกษา ค้นคว้า และการอ่านเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์กร

การศึกษา กฎระเบียบที่มีอยู่แล้ว การอ่านรายงานประจำปี ศึกษาประวัติความเป็นมาสภาพแวดล้อม แล้วนำความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์

เดรด และ โรว์ (Drake and Roe. 1986 : 30) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับทักษะการบริหารสถานศึกษา เป็นทักษะ 5 ด้าน ดังนี้

1. ทักษะทางความรู้ความคิด ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ มีความคิด มีสติปัญญา และมีวิสัยทัศน์
2. ทักษะทางเทคนิค เป็นทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการมีความรู้ที่เชี่ยวชาญ และมีความชำนาญในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง พร้อมทั้งมีความคล่องแคล่วในการใช้เครื่องมือ และเทคนิควิธีในการทำกิจกรรม
3. ทักษะทางการศึกษา และการสอน เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะผู้นำทางการศึกษาซึ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในด้านการเรียนการสอน ต้องเป็นผู้ที่มีภูมิรู้ และนักวิชาการที่ดี
4. ทักษะทางมนุษย เป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษากับปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างพลังแห่งความร่วมมือของทีมงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร
5. ทักษะทางความคิดรวบยอด เป็นความสามารถที่จะประสานสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และสามารถที่จะมองเห็นองค์กรในภาพรวม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องรู้ถึงการพึ่งพาอาศัยกันของส่วนต่าง ๆ หรือหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์กร และเข้าใจได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในส่วนหนึ่งจะมีผลกระทบต่อส่วนอื่นอย่างไรบ้าง

จากการวิเคราะห์ในแต่ละด้านของนักวิชาการที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานในการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพที่ดีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความรู้ และมีทักษะในการบริหาร ซึ่งทักษะการบริหารสถานศึกษาที่สำคัญ ประกอบด้วย

1. ทักษะด้านเทคนิควิธี

แกทซ์ (Katz. 1995 : 33 - 34) ได้ให้ความหมายของทักษะด้านเทคนิควิธีว่า หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และความชำนาญในกิจกรรมเฉพาะ กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวิธีกระบวนการดำเนินการหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งความคล่องแคล่วในการใช้วิยวะส่วน ต่าง ๆ ของร่างกาย ด้วยทักษะทางด้านเทคนิคที่สำคัญ ซึ่งประกอบด้วยทักษะทางด้านการวางแผนงาน และโครงการ ทักษะทางด้านกระบวนการกลุ่ม และทักษะทางด้านการจัดการ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องวางแผนบริหารงานของสถานศึกษา โดยจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อเป็นแนวทางในการ

บริหารงานของสถานศึกษา ต้องจัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นปัจจุบันถูกต้อง สะดวกแก่การนำไปใช้ ต้องรู้จักใช้กระบวนการกลุ่มในการบริหารจัดการสามารถประสานงาน ให้ครูทุกคนร่วมกันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องสามารถให้คำแนะนำ และเป็นตัวอย่างแก่ครู ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลได้ต้องมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบ งานงบประมาณ การจัดหาวัสดุ การเก็บรักษาวัสดุครุภัณฑ์ ระเบียบงานบริหารทั่วไป โดยผู้บริหาร สถานศึกษาจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา ต้องค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ สามารถ เป็นผู้นำการประชุมได้ ต้องสั่งการ และมอบหมายงานอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ปฏิบัตินำไปปฏิบัติ ได้ถูกต้อง ทั้งยังต้องสามารถจัดทำเกณฑ์มาตรฐานการทำงานของบุคลากรได้ สามารถรายงาน และ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษาได้อย่างถูกต้อง และจะต้องนำเทคโนโลยีนวัตกรรม มาใช้ในการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2546 : 181) ได้กล่าวถึงทักษะด้านเทคนิควิธีที่ผู้บริหาร สถานศึกษา จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถจัดทำแบบแผนงานหรือ โครงการทางการศึกษา ได้อย่างถูกต้อง
  2. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถจัดทำสถิติ และแผนภูมิเกี่ยวกับข้อมูลทางการศึกษา ที่จำเป็นได้อย่างชัดเจน
  3. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมครูได้อย่างเรียบร้อย
  4. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถใช้ภาษาพูดได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับฐานะ กาลเทศะ และสถานการณ์
  5. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรเป็นผู้ที่มีความสามารถ ในการใช้ภาษาเขียนได้เป็นอย่างดี และอ่านเข้าใจง่าย
  6. ผู้บริหารสถานศึกษา เข้าใจระบบบัญชี ระเบียบการเงินที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ของสำนักงาน และสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
  7. ผู้บริหารสถานศึกษา เข้าใจระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างที่เกี่ยวข้องกับการเงินของสำนักงาน และสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
  8. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องระเบียนงานสารบรรณ และจัดทำได้อย่างถูกต้องเรียบร้อย
- อุทัย หิรัญโต (ออนไลน์. 2550) ได้ให้ความหมายของทักษะด้านเทคนิควิธีว่า หมายถึง ความสามารถที่จะใช้ร่างกาย และจิตใจประสานงานในการลงมือปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า ทักษะทางด้านเทคนิควิธี เป็นทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการ และเทคนิค อาศัยความรู้ การวิเคราะห์ และรู้จักใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงานให้มี

ประสิทธิภาพ ทักษะด้านเทคนิควิธีนี้ เป็นทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองได้ พัฒนาทักษะด้านการวางแผน ทักษะด้านกระบวนการกลุ่ม ความสามารถในการบริหารงาน ติดต่อกับสื่อความ และทักษะด้านการจัดการในหน้าที่รับผิดชอบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ 4 งาน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

แกทซ์ (Katz. 1995 : 35 - 36) ได้ให้ความหมายของทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ว่า หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในฐานะสมาชิกของกลุ่ม และสร้างความร่วมมือกับกลุ่มในฐานะผู้นำ รวมถึงเข้าใจความต้องการของคนอื่น และกระตุ้นคนอื่นในองค์กรหรือหน่วยงานให้มีส่วนร่วมในการวางแผน ทำกิจกรรมด้านต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ ความสามารถในการประสานงานกับผู้บังคับบัญชา เพื่อให้ได้รับการสนับสนุน และการยอมรับ ความสามารถในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ในอันที่จะร่วมมือกับหน่วยงานของตนเอง ตลอดจนความสามารถในการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้หน่วยงาน เพื่อให้บังเกิดความศรัทธาเชื่อถือ และไว้วางใจในหน่วยงานตลอดไป การบริหารงานในด้านนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์ โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ ต้องให้ความสำคัญ และยกย่องผู้ร่วมงาน มีความเป็นกันเองกับผู้ร่วมงาน ปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานทุกคนเท่าเทียมกัน เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงานตามความถนัด และต้องให้คำปรึกษาแก่ผู้ร่วมงานอย่างจริงจัง ต้องรู้จักสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ผู้ร่วมงาน เพื่อให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ จัดให้มีการพบปะสังสรรค์ แสดงความยินดี ยกย่องชมเชยให้รางวัลในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถพูดคุยใจให้คนคล้อยตามได้ ต้องแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ร่วมงานได้ ต้องติดต่อประสานงานกับชุมชนในการระดมทรัพยากรมาใช้ในการบริหารจัดการ และต้องสามารถปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานอื่น คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ไว้ ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 11) ได้กล่าวถึงทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ลักษณะของผู้บริหาร ได้แก่ มีความเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้อื่น ให้ความสำคัญกับทุกคน มีความจริงใจต่อผู้อื่น มีอารมณ์ขัน มองโลกในแง่ดี มีคุณธรรมไม่เอาเปรียบผู้อื่น และคอยปรับปรุงบุคลิกของตนเองเสมอ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2547 : 181) ได้กล่าวถึงทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาว่า ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรจะให้ผู้ที่บังคับบัญชาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามความถนัด และความสามารถในทุก ๆ ด้าน
3. ผู้บริหารสถานศึกษา ยกย่องให้ความสำคัญผู้ใต้บังคับบัญชาในทุกสถานการณ์
4. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรให้ความสำคัญ และให้ความเป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชาในทุกสถานการณ์
5. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาซักถามข้อสงสัย เมื่อเกิดปัญหาข้อขัดแย้ง
6. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน
7. ผู้บริหารสถานศึกษา เข้าใจปัญหาของผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ
8. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง
9. เมื่อมีครูเข้าใหม่ ผู้บริหารจะเป็นห่วงใย ให้ความอบอุ่นใจ โดยการแนะนำให้ทราบถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ เพื่อนร่วมงาน สภาพสังคม และแนวปฏิบัติงาน
10. ควรจัดให้มีการพบปะสังสรรค์กันนอกเวลางาน เพื่อสร้างไมตรีสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างบุคลากรระดับต่าง ๆ

สุณา อิศสาหาก (ออนไลน์, 2550) ได้ให้ความหมายของทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ว่า หมายถึง ความเข้าใจในธรรมชาติของคน เข้าใจของผู้ปฏิบัติงาน และเหตุผลในการกระทำของบุคคลเหล่านั้น สามารถที่จะใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมแก่ผู้ร่วมงาน เพื่อชักจูงให้เขาเหล่านั้นปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้นำต้องการ

สรุปได้ว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นทักษะที่เกี่ยวกับการทำงานกับคน คนเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำงานสัมพันธ์กับบุคลากรหลายประเภท ซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้านขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และค่านิยม บุคคลประเภทต่าง ๆ ผู้บังคับบัญชา ศึกษานิเทศก์ ครู พนักงานราชการ คนงาน นักการ ภารโรง นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถประสานสัมพันธ์ให้บุคคลเหล่านี้ทำงานกับผู้บริหาร และบุคคลอื่น ๆ ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องศึกษาพฤติกรรม และพยายามเข้าใจบุคคลทุกประเภท ทักษะด้านนี้จะศึกษาได้จากประสบการณ์ในการทำงาน และจากวิชาทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับจิตวิทยากระบวนการกลุ่ม และสังคมวิทยา

โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะทางด้านนี้ที่สำคัญคือจะต้องรู้จักตนเอง มีความมั่นใจ และมั่นคงในอารมณ์ จะต้องรู้จักพยายามเข้าใจผู้อื่น มีใจกว้าง และรับฟังความคิดเห็น ของผู้ร่วมงาน ต้องยึดหลัก รู้จักตน เข้าใจคน เพื่อผลของงาน

3. ทักษะด้านความคิดรวบยอด

แคทซ์ (Katz, 1995 : 37 - 38) ได้ให้ความหมายของทักษะด้านความคิดรวบยอดว่า หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการเข้าใจหน่วยงานที่สังกัดในทุกลักษณะ และทุกขั้นตอนอย่างละเอียด สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในองค์กร หรือหน่วยงานได้อย่างชัดเจน การที่มีการเปลี่ยนแปลงในบางส่วนของงาน จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่นอย่างไร รวมทั้งเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่ตนสังกัดกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการบริหารงานมีกิจกรรมหลายอย่างที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทักษะด้านความคิดรวบยอด เช่น การกำหนดวิสัยทัศน์ และนโยบายของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชาติทุกระดับ สามารถนำนโยบายของชาติไปปฏิบัติ ได้อย่างเป็นรูปธรรม มีความรู้ในเรื่องวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลักสูตรสถานศึกษา ต้องศึกษา ความต้องการของชุมชน และนำมาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รู้จักวางแผน การใช้จ่ายเงินงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการประจำปี รู้จักวางแผนการใช้อาคารสถานที่ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รู้จักจัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา ตลอดจนต้องรู้จักใช้เกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิด ความบริสุทธิ์ ยุติธรรม แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2546 : 182) ได้กล่าวถึงทักษะด้านความคิดรวบยอดที่ผู้บริหาร สถานศึกษาควรจะต้องมี ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรรู้จักกำหนดนโยบาย จุดประสงค์ และขอบเขตของงาน ที่แน่นอนในการปฏิบัติงาน
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีความสามารถในการวิเคราะห์งานของตนเอง และผู้อื่นได้
3. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานทั้งหมดที่ตนเองได้ปฏิบัติ และรู้ว่าหน่วยงานมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
4. ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องวินิจฉัยว่าถ้าเปลี่ยนแปลงระบบของหน่วยงานย่อย หน่วยงานหนึ่งหน่วยใดแล้ว จะมีผลกระทบอย่างไรบ้างต่อหน่วยงานอื่น ๆ
5. ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานในหน้าที่ต่าง ๆ ผู้บริหารจะต้อง เข้าใจถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง
6. ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องรู้ถึงความต้องการทางการศึกษาของชุมชน

7. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีความรู้ความเข้าใจในนโยบาย เกี่ยวกับการศึกษาของชาติ และทุกระดับ

8. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรจะรู้จักการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงตัวอย่าง และวิธีการบริหารที่ได้พบเห็น และศึกษา และนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม

9. ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความรู้ และเข้าใจในเรื่องหลักสูตรทั่ว ๆ ไป ทุกระดับชั้นที่จัดขึ้นในสถานศึกษาของตน

10. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถประเมินผลในการปฏิบัติงาน เพื่อพิจารณาความดีความชอบของบุคลากรได้อย่างถูกต้อง

สุมนา อิศสาหาก (ออนไลน์, 2550) ได้ให้ความหมายของทักษะด้านความคิดรวบยอดว่าหมายถึง ความสามารถในการมองเห็นภาพรวมของกระบวนการทำงาน และความสัมพันธ์ของงานในโรงเรียน ตลอดจนสามารถคาดคะเนผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

จันทรานี สวงนาม (2551 : 15) ได้ให้ความหมายของทักษะด้านความคิดรวบยอดว่าหมายถึง เป็นความสามารถในการมององค์กรได้อย่างทะลุปรุ โปร่ง เพื่อให้องค์กรมีความสมบูรณ์ โดยส่วนรวม ด้วยการทำให้การทำงานของแต่ละบุคคลเหมาะสมกับองค์กร

สรุปได้ว่า ทักษะด้านความคิดรวบยอด เป็นทักษะความสามารถในด้านการวิเคราะห์งาน การปฏิบัติงานที่แน่นอน เข้าใจหลักสูตรเกี่ยวกับการศึกษา กล้าเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการศึกษา นำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมของชาติ ผู้บริหารต้องเคารพความคิดเห็น มีทักษะด้านการบริหารสถานศึกษา เห็นความสำคัญส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีความรู้ ความเข้าใจกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ ภาระงาน ยุทธศาสตร์ ที่จะนำสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายได้ ทั้งในด้านการจัดการเรียน การสอน การนิเทศติดตาม การวัดผล และการประเมินผล ด้านการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีการประยุกต์ทฤษฎีการบริหารมาใช้ในสถานศึกษาได้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา นำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร การวางแผน และนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การวินิจฉัยผลกระทบต่อนักเรียน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารในสถานศึกษา การนำนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติมาปรับให้สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา

จากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจในการบริหารงานในองค์กร ที่ตนรับผิดชอบอยู่ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะการบริหาร โดยต้องมีการแสวงหาความรู้ให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง โดยการหาความรู้จากหลักการ

ตามแนวทฤษฎี เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้หลักการตามทฤษฎีของแคทซ์ (Katz) ทั้ง 3 ด้าน คือ ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านความคิดรวบยอด

การบริหารสถานศึกษา

ความหมายของการบริหาร

นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการบริหาร ไว้ดังนี้

วิจิตร ศรีสอ้าน และคณะ (ออนไลน์. 2548) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง กิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันทำกิจกรรม เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยการใช้กระบวนการ และทรัพยากรที่เหมาะสม

วันชัย โกลละสุด (ออนไลน์. 2550) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ และการควบคุม การปฏิบัติการในองค์กร และการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรหรืออีกความหมายหนึ่ง คือ กระบวนการทำงาน เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่เป็นผลสำเร็จด้วยการใช้บุคคล และทรัพยากรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุซึ่งเป้าหมายของความต้องการ

อนек แสงสุก (ออนไลน์. 2550) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง วิธีการใช้คน เงิน และทรัพยากร ที่มีอยู่เพื่อปฏิบัติการกิจของหน่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

จันทร์ธานี สงวนนาม (2551 : 11) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง รูปแบบกระบวนการทำงานพร้อมทั้งบุคคล และกลุ่มบุคคล

กูด (Good. 1973 : 14) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม และจัดการเรื่องเกี่ยวกับงานหรือกิจการนักเรียน รวมทั้งการบริหารธุรกิจโรงเรียน โดยมุ่งให้บรรลุจุดหมายปลายทางของการศึกษาที่ตั้งไว้ ภาระหน้าที่ดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับครู นักเรียน บุคลากรอื่นในโรงเรียน

เฟสเตอร์ และเคท (Fester and Kettl. 1991 : 7) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง การจัดการที่ทำให้เกิดความสำเร็จ และเห็นว่าการบริหารเป็นกระบวนการระดมความรู้ความสามารถที่ทำให้บุคลากรดำเนินการให้ไปสู่เป้าหมายได้ผลสำเร็จสูงสุด

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel. 2001 : 437 - 438) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง การบริหารเป็นกระบวนการที่มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ด้วยองค์ประกอบหลายประการ อาทิ การตัดสินใจ องค์กรแรงจูงใจ ภาวะผู้นำ โดยการบริหารต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา และสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตด้วย

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง เป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งใช้ศิลปะต่าง ๆ ดำเนินงานกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางแผนไว้ เป็นกระบวนการระดมความรู้ ความสามารถ ที่ทำให้บุคลากรดำเนินการให้ไปสู่เป้าหมายได้ผลสำเร็จสูงสุด โดยการบริหารต้องคำนึงถึง ผลกระทบที่จะตามมา และสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต โดยในการใช้กระบวนการ และทรัพยากร ที่เหมาะสม

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการบริหาร ไว้ดังนี้

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2546 : 28) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาว่า หมายถึง การบริหารงานในสถานศึกษาเป็นการใช้อิทธิพลต่อคนกลุ่มหนึ่งเพื่อให้มีความเจริญงอกงาม โดยใช้คนกลุ่มที่สองดำเนินการเพื่อให้วัตถุประสงค์บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้น การบริหาร จึงเป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในองค์กร ซึ่งมีหน้าที่สั่งการ และอำนวยความสะดวกในการทำงานของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2546 : 123) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาว่า หมายถึง หลักการบริหารสถานศึกษาเป็นการกระจายอำนาจการบริหาร และจัดการศึกษาจากส่วนกลาง ไปยังสถานศึกษา ให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความเป็นอิสระคล่องตัว ในการบริหารจัดการ ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป หลักการบริหาร ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ เป็นการคืนอำนาจด้านการจัดการศึกษาให้กับประชาชน มีการกระจายอำนาจส่วนกลาง และเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา ให้เกิดความคล่องตัว มีอิสระ และมีประสิทธิภาพ
2. หลักการบริหารตนเอง สถานศึกษามีอิสระในการที่จะตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ภายใต้การบริหารเป็นองค์คณะบุคคล
3. หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย และแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมคิดร่วมทำ
4. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้กับประชาชน ปรับปรุงโครงสร้าง และวัฒนธรรม องค์กร โดยการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ และได้รับความเห็นชอบ รวมทั้งได้รับการสนับสนุน จากผู้ที่เกี่ยวข้อง
5. หลักการตรวจสอบ และถ่วงดุล สถานศึกษาต้องพร้อมให้มีการตรวจสอบ เพื่อให้การบริหาร และการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 8) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาว่า หมายถึง เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ นักบริหารที่จะต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้

ประกอบ กุลเกลี้ยง และสิทธิพร ลิ้มบริบูรณ์ (ออนไลน์. 2549) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาว่า หมายถึง กิจกรรมที่สลับซับซ้อนกว่าการบริหารอื่น ๆ จึงต้องอาศัยรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ รูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทยขณะนี้ และเป็นมาตรฐานที่สังคมยอมรับ การศึกษาจึงควรบริหารในฐานะกิจกรรมเชิงมนุษยสัมพันธ์ เป็นหลัก

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น โดยมีกระบวนการแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาของกลุ่มบุคคลหรือผู้บริหารตามสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ค้นหาความสามารถของตนเอง ตามความถนัด และความสนใจในด้านต่าง ๆ

ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีขอบข่ายในการบริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารงาน การกระจายหน้าที่ที่บุคลากรในสถานศึกษาต้องรับผิดชอบงานที่ต้องปฏิบัติ เพื่อช่วยในการบริหารสถานศึกษา และทำให้เป็นระบบแบบแผนในการปฏิบัติงาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก : 32 - 65) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาไว้ 4 งาน ดังนี้

1. การบริหารวิชาการ นับได้ว่าเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้านเจตนาธรรมที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัวรวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะ เป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหาร และการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล และการประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ

2. การบริหารงบประมาณ มุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และการบริหารงบประมาณแบบเน้นผลงาน โดยมีการระดมทรัพยากร และจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา

3. การบริหารงานบุคคล ถือได้ว่าเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว มีอิสระภายใต้กฎหมายระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. การบริหารทั่วไป ถือได้ว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กรให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการ การศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

ดังนั้น ในการบริหารงานในสถานศึกษาทั้งหมด 4 งาน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป เป็นกลยุทธ์เพื่อการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะการบริหารวิชาการ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีมาตรฐานตามหลักสูตร กำหนดโดยบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาให้มีทักษะในการจัดการศึกษา จัดสรรงบประมาณให้มีความเหมาะสมเกิดประโยชน์สูงสุด ประสานชุมชน และองค์กรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารวิชาการ

ความหมายของการบริหารวิชาการ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารวิชาการ ไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 2) ได้ให้ความหมายของการบริหารวิชาการว่า หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผล การสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร และจุดหมายของการศึกษา และให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน หากมองการบริหารงานวิชาการในด้านงานของสถานศึกษา งานบริหารงานวิชาการ ได้แก่ งานการควบคุมหลักสูตรการสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศ การศึกษา การเผยแพร่งานวิชาการ การวัดผลการศึกษา การศึกษาวิจัย การประเมินมาตรฐาน สถานศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพ และประสิทธิภาพของสถานศึกษา

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2547 : 2) ได้ให้ความหมายของการบริหารวิชาการว่า หมายถึง งานวิชาการเป็นงานที่รวมภารกิจของหน่วยงานหรือสถานศึกษาที่บ่งบอกถึงปรัชญา จุดมุ่งหมาย ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ผู้รับบริการ ซึ่งได้แก่ นักเรียนหรือบุคคลในชุมชนได้รับการพัฒนาตนเอง ด้านความรู้ เจตคติ และทักษะในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะงานวิชาการ จึงเกี่ยวข้องกับหลักสูตร กระบวนการถ่ายทอดความรู้ไปยัง กลุ่มเป้าหมายหรือผู้เรียน การจัดสื่อ และเทคโนโลยีการศึกษา การวัดผล และประเมินผล การประกันคุณภาพ รวมถึงการจัดบรรยากาศเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2550 : 30) ได้ให้ความหมายของการบริหารวิชาการว่า หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และให้เกิดประโยชน์ สูงสุดกับผู้เรียน

สรุปได้ว่า การบริหารวิชาการ หมายถึง กระบวนการในการดำเนินการบริหารกิจกรรม ทุกชนิดภายในสถานศึกษา ให้แก่นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความรู้ ความสามารถ และให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา และเป็นส่วนหนึ่ง ของการบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานด้านอื่น ๆ เป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2550 : 28) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลัก ของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษามากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วม จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหาร และการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตร และ กระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพ นักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จันทรานี สงวนนาม (2551 : 143) กล่าวว่า การบริหารวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการ บริหารสถานศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ เป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานด้านอื่น ๆ นั้น แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่ก็เป็นเพียงส่วน ส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมี

บทบาทหน้าที่ในการบริหาร จะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เฟรด และออมสเทิร์น (Fred and Omstein. 1996 : 409 - 530) ได้กล่าวถึง การบริหารงานวิชาการในรูปของการบริหาร โปรแกรม และการบริหารต่าง ๆ ของผู้บริหาร ไว้ว่ามีอยู่ 3 งานที่สำคัญ คือ การพัฒนาหลักสูตร และการนำไปใช้ การคิดวิเคราะห์ และปรับปรุงการสอน และการบริหารงานบุคคล ซึ่งแต่ละงานเกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาโดยตรง

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นงานหลักในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาเป็นการวางพื้นฐานในการพัฒนาคน ให้มีความรู้ความสามารถแสวงหาความรู้ ก้าวทันโลก สามารถร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข การที่สถานศึกษาจะสามารถจัดการศึกษาได้บรรลุตามเจตนารมณ์ที่กำหนดได้นั้น สถานศึกษาต้องสามารถจัดการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายของการบริหารวิชาการ

นักวิชาการ และหน่วยงานทางการศึกษา ได้กล่าวถึงขอบข่ายงานบริหารวิชาการ ไว้ดังนี้ จันทรานี สงวนนาม (2551 : 142) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการมีขอบข่ายของงานวิชาการดังนี้

1. หลักสูตร และการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วย
  - 1.1 การศึกษาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร และการจัดระบบ
  - 1.2 การพัฒนาการเรียนรู้
  - 1.3 สื่อการเรียนรู้
  - 1.4 การวัด และการประเมินผลการเรียนรู้
2. การวิจัยในชั้นเรียน
3. การสอนซ่อมเสริม
4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. การนิเทศภายในสถานศึกษา
6. การประกันคุณภาพการศึกษา

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 3 - 4) กล่าวว่า งานวิชาการมีขอบข่ายกว้างขวาง ในด้านหลักสูตร และการเรียนการสอน ขอบข่ายของงานวิชาการจะประกอบด้วยงาน ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน มีรายละเอียดของงาน ดังนี้

1.1 แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดปฏิทิน การศึกษา ความรับผิดชอบงานตามภาระหน้าที่ การจัดชั้นตอน และเวลาในการทำงาน

1.2 โครงการสอน เป็นการจดยรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องการสอนตามหลักสูตร

1.3 บันทึกการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวันหรือสัปดาห์ โดยการวางแผนไว้ล่วงหน้า และยึดโครงการสอนเป็นหลัก

2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 การจัดการเรียนการสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละรายวิชา

2.2 การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่ รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2.3 การจัดครูเข้าสอน ต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษา และความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

2.4 การจัดแบบเรียน โดยปกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้นครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบหรือจากเอกสารที่ครูเตรียมเอง

2.5 การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าวิชาการ เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

2.6 การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคมธุรกิจอุตสาหกรรม เป็นต้น เป็นการให้นักเรียน นักศึกษาผู้จักนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง ทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชา และอาชีพนั้น เพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไป

3. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และ โปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และคุณภาพ ได้แก่

3.1 สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียน นักศึกษา เน้นเครื่องมือ และกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน

3.2 การจัดห้องสมุด เป็นที่รวบรวมหนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิชาการให้นักเรียน นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

3.3 การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

4. การวัดผล และประเมินผล กระบวนการเพื่อให้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบ และวิเคราะห์ผลการเรียน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ขอบข่ายงานวิชาการที่กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 32) ได้กำหนดไว้ 17 ด้าน เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งกล่าวว่าการบริหารวิชาการมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งได้กำหนดขอบข่ายของงานวิชาการไว้ 17 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น เป็นหลักสูตรบูรณาการที่ผู้เรียน ชุมชน และครูร่วมกันสร้างขึ้น เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนจากชีวิต เรียนแล้วเกิดการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตอย่างมีคุณภาพ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอย่างมีความสุข การเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นการพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่นจึงมีความสำคัญดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 9) กล่าวว่า การศึกษาวิเคราะห์ กรอบสาระของหลักสูตรท้องถิ่น และกำหนดให้ดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดทำไว้
2. วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อกำหนดจุดเน้นหรือประเด็นที่สถานศึกษา หรือกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาให้ความสำคัญ
3. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา และชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา เพื่อนำไปจัดทำรายวิชาพื้นฐาน หรือรายวิชาเพิ่มเติม จัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อจัดประสบการณ์ และกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนประเมินผล และปรับปรุง

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 31) กล่าวถึงการพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น มีแนวทางการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดทำไว้
2. วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อกำหนดจุดเน้นหรือประเด็นที่สถานศึกษา ให้ความสำคัญ
3. ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา และชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาเพื่อนำไปจัดทำรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาเพิ่มเติม จัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ประเมินผล และปรับปรุง

5. ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติ

สำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา (2552 : 20 - 23) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ดังนี้

องค์ประกอบของเอกสารกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

ส่วนนำ เป็นส่วนที่กล่าวถึง ความเป็นมา และขั้นตอนของการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน ควรประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/ผู้บริหารส่วนราชการระดับท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษาในท้องถิ่น ทั้งระดับประถมศึกษา และมีธยมศึกษา ครูผู้สอน ผู้แทนชุมชน เป็นต้น

2. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสาร และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อาทิ เช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งศึกษาสภาพแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงบริบท สภาพปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในพื้นที่ เป็นต้น

3. ดำเนินการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในการดำเนินการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้มีคุณภาพ จะต้องมีการวางแผนงานที่ชัดเจน เพื่อให้เห็นภาพการทำงานตลอดแนวด้วยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม

4. รับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน และหน่วยงานธุรกิจ ฯลฯ เพื่อนำข้อคิดเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ มาปรับปรุงกรอบหลักสูตรให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น

5. เสนอคณะกรรมการเขตพื้นที่/คณะกรรมการระดับท้องถิ่นเพื่อให้ความเห็นชอบ
อนึ่ง การเรียกชื่อส่วนที่ 1 นี้อาจจะใช้ชื่ออื่น ๆ ได้ เช่น บทนำ ความนำ เกริ่นนำ ความเป็นมา ฯลฯ

ส่วนที่ 2 เป้าหมาย และจุดเน้น

เป้าหมาย เป็นทิศทางการส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และความต้องการของท้องถิ่น โดยระบุถึงความรู้ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้เรียน

จุดเน้น เป็นความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะที่ท้องถิ่นตระหนัก สนใจ หรือให้ความสำคัญในการแก้ปัญหา และหรือพัฒนาเป็นพิเศษ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การได้มาซึ่งเป้าหมาย และจุดเน้น

เป้าหมาย และจุดเน้น ได้มาจากการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อมูลสารสนเทศ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ของท้องถิ่น และจากการระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเน้นการมีส่วนร่วม

การเขียนเป้าหมาย และจุดเน้น

การเขียนเป้าหมาย และจุดเน้น ควรเขียนให้เห็นทิศทางในการพัฒนาผู้เรียน ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และความต้องการ ของท้องถิ่นมีความเป็นไปได้ในการนำสู่การปฏิบัติจริง และสามารถประเมินได้

ส่วนที่ 3 สารการเรียนรู้ท้องถิ่น

สารการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ที่ผู้เรียนควรเรียนรู้ ซึ่งเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานระดับท้องถิ่นพัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา สภาพปัญหาชุมชน วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม การงานอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียน มีความรักและหวงแหนมรดกทางสังคมของบรรพบุรุษ มีความเป็นไทย สามารถดำรงชีวิต และเป็น สมาชิกที่ดีของสังคม

การได้มาซึ่งสารการเรียนรู้ท้องถิ่น

สารการเรียนรู้ท้องถิ่น ได้มาจากการวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวชี้วัด และสารการเรียนรู้ แกนกลางตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และท้องถิ่น ทั้ง 8 กลุ่มสาระ และจากการศึกษาข้อมูล สารสนเทศ สภาพ ปัญหา การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน สังคม แล้วนำมาสังเคราะห์จัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อกำหนดเป็นสารการเรียนรู้ ระดับท้องถิ่น

การเขียนสารการเรียนรู้ท้องถิ่น

การเขียนสารการเรียนรู้ท้องถิ่น ควรกำหนดหัวข้อเรื่อง ขอบเขตเนื้อหา และประเด็น สำคัญที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยอธิบายในแต่ละประเด็นพอสังเขป ตลอดจนมีการเสนอแนะแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้

ส่วนที่ 4 การประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น

การประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียน และการรายงานผลการศึกษาระดับท้องถิ่น เพื่อตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป้าหมาย และจุดเน้นของกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการ และเครื่องมือที่หลากหลาย มีคุณภาพเชื่อถือได้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของท้องถิ่น ในการกำหนดการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น ควรดำเนินการ ดังนี้

1. มีแนวทางในการดำเนินการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ตามเป้าหมาย และจุดเน้นทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และชั้นเรียน โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการเพียงพอที่จะให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และชั้นเรียนดำเนินการต่อไป
2. ระบุกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิธีการต่าง ๆ เครื่องมือ และเกณฑ์การประเมินที่ครอบคลุม สอดคล้อง และเหมาะสมกับเป้าหมาย และจุดเน้นแต่ละข้อ
3. ใช้วิธีการ และเครื่องมือในการวัด และประเมินที่หลากหลายในแต่ละเป้าหมาย และจุดเน้น
4. ระบุกิจกรรมการประเมินที่สำคัญที่สอดคล้อง และเหมาะสมกับเป้าหมาย และจุดเน้น
5. มีแนวทางในการนำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ส่วนที่ 5 การนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการนำเสนอแนวทาง วิธีการ และขั้นตอนแก่สถานศึกษาในการนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. การนำเป้าหมาย และจุดเน้นไปใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์
  2. การนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปใช้ในจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การสอดแทรกในรายวิชาพื้นฐาน จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม จัดเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียน
  3. การนำแนวทางการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่นไปสู่การกำหนดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ระดับสถานศึกษา และระดับชั้นเรียน
- นอกจากนั้น ควรเสนอแนะกิจกรรม วิธีการหรือรูปแบบในการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลตามเป้าหมาย และจุดเน้น โดยที่มีรายละเอียดเพียงพอให้สถานศึกษาเห็นแนวทางที่ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้

สรุปได้ว่า การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรขึ้นจากสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียน หลักสูตรท้องถิ่นสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น การเรียนรู้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ผู้เรียนแสวงหาองค์ความรู้ที่ตอบสนองกับวิถีชีวิตของตนเอง ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามสภาพจริงของตนเอง สามารถนำความรู้ไปใช้การพัฒนาตนเอง ครอบครัวยุ และชุมชนได้

2. การวางแผนงานด้านวิชาการ

การวางแผนงานด้านวิชาการ เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญก่อนการดำเนินงาน เพื่อให้งานวิชาการดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดตามขั้นตอน การวางแผนงานวิชาการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงการวางแผนงานด้านวิชาการ ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 9) กล่าวว่า การวางแผนงานด้านวิชาการ ได้จัดให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การวางแผนงานด้านวิชาการ โดยการรวบรวมข้อมูล และกำกับดูแลการนิเทศ และติดตามเกี่ยวกับงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล การประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีการศึกษา การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา และการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชุมศักดิ์ อินทร์รัช (2551 : 37 - 38) ได้กล่าวถึง การวางแผนงานด้านการบริหารวิชาการเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการวางแผน เป็นขั้นเตรียมการ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั่วไป รวมทั้งวิเคราะห์ความเป็นไปได้ กำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ จัดแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติ

2. ขั้นการจัดองค์การ เป็นการจัดระบบโครงสร้าง โดยที่ผู้บริหารมอบความรับผิดชอบให้กับผู้ช่วยหรือรองผู้บริหารให้ทำหน้าที่งานวิชาการ และแบ่งงานไปตามลักษณะงานในแต่ละกลุ่มวิชา

3. ขั้นการจัดดำเนินการ เป็นขั้นดำเนินงานตามแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่วางไว้ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ในขั้นตอนของการวางแผน และการจัดองค์การ ผู้บริหารทำหน้าที่คอยกำกับ ให้คำปรึกษา ติดตาม ประเมิน ให้ขวัญกำลังใจ ส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ขั้นการนิเทศภายใน เป็นกระบวนการตรวจสอบติดตามของผู้บริหาร โดยการควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผล พร้อมทั้งให้ขวัญกำลังใจ และกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ขั้นการประเมินผล เป็นขั้นการตรวจสอบความก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนางานวิชาการเป็นระยะ ๆ เป็นการตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

แมสซี และดักลาส (Massie and Douglas. 1981 : 23) ได้กำหนดในการวางแผนงานด้านวิชาการไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมาย (Identify Goal) ของการทำงานภายในสถานศึกษา ซึ่งมีผู้อำนวยการ เป็นผู้บริหาร และผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งการมีคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของการทำงาน เช่นการวางแผนการรับนักเรียนนักศึกษา การปรับปรุงการเรียนการสอน การกำหนดเป้าหมาย หากสามารถรวมความคิดเห็นจากฝ่ายต่างกันได้จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา

2. การค้นหาโอกาส และการพิจารณาถึงอุปสรรคปัญหาที่จะเกิดขึ้น (Search for Opportunity and Consider Obstacles) เป็นการหาแนวทางที่จะช่วยให้แผนที่วางไว้สามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยการมีข้อมูล และข้อเท็จจริงต่าง ๆ

3. การเปลี่ยนโอกาสให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติภารกิจ (Translate Opportunities into Available Courses of Action) เป็นการนำเอาแบบแผนที่มียู่ไปใช้อย่างมีเหตุผล เช่นงบประมาณที่เพียงพอ การจัดบุคลากรที่เหมาะสม และต้องมีความสามารถในการพยากรณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยข้อมูลที่มีอยู่

4. การเลือกแนวทางที่ดีที่สุด และการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Select Best Course and Set Objectives) เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของงาน แบ่งตามหน้าที่ และความรับผิดชอบ เพื่อให้รู้ว่าทำงานอะไร เช่น ครูแต่ละคนจะสอนวิชาอะไร มีจุดหมายเชิงพฤติกรรมอย่างไรบ้าง จะเลือกวิธีสอน และประเมินผลอย่างไร ทำให้การทำงานสะดวก และคล่องตัว

5. การตรวจสอบรูปแบบการทบทวน (Review and Revise) เป็นรูปแบบการตรวจสอบ และประเมินผลงานที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน ในการประเมินผลสามารถตรวจสอบได้ 2 ลักษณะคือ

5.1 การประเมินผลระหว่างปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ปรับปรุงแผนงานที่กำลังดำเนินอยู่ได้ทันที

5.2 การประเมินผลรวมยอด เป็นการประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นแผนหรือโครงการแล้ว

สรุปได้ว่า การวางแผนงานด้านวิชาการ เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการรวบรวม และ จัดระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการ การทำแผนงานวิชาการ การวางแผนงานวิชาการ ในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัด การประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐาน การศึกษา การพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา และการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ

3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยกระบวนการเรียนรู้ ด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนประสิทธิภาพในการจัดการความรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งมี นักวิชาการได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ดังนี้

ทิสนา แจมมณี (2547 : 125) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอน ในสถานศึกษา องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้นับว่าเป็นองค์ประกอบหลัก ที่แสดงถึงการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายที่แท้จริง ของการเรียนรู้ บทบาทของครู และบทบาทของผู้เรียนการจัดการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียน เป็นสำคัญจะทำได้สำเร็จเมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ครู และผู้เรียน มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความหมายของการเรียนรู้ ดังสาระที่ได้กล่าว ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะบุคคลทำแทนกันไม่ได้ ครูที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้เขาได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง

2. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ต้องมีการใช้กระบวนการคิด สร้างความเข้าใจ ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นครูจึงควรกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิด ทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ

3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคมเพราะในเรื่องเดียวกัน อาจคิดได้ หลายแง่หลายมุม ทำให้เกิดการขยายเติมเต็มข้อความรู้ตรวจสอบความถูกต้องของการเรียนรู้ตามที่ สังคมยอมรับด้วย ดังนั้นครูที่ปรารถนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียน มี ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นหรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

4. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน เป็นความรู้ที่เบิกบาน เพราะทำให้หลุดพ้นจาก ความไม่รู้ นำไปสู่ความใฝ่รู้ อยากรู้อีกเพราะเป็นเรื่องน่าสนุก ครูจึงควรสร้างภาวะที่กระตุ้นให้เกิด ความอยากรู้หรือค้ำข้องใจบ้าง ผู้เรียนจะหาคำตอบเพื่อให้หลุดพ้นจากความข้องใจ และเกิดความสุขขึ้น จากการได้เรียนรู้ เมื่อพบคำตอบด้วยตนเอง

5. การเรียนรู้เป็นงานต่อเนื่องตลอดชีวิต ขยายพรมแดนความรู้ได้ไม่มีที่สิ้นสุด ครูจึงควรสร้างกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการแสวงหาความรู้ไม่รู้จักจบ

6. การเรียนรู้ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลง เพราะทำให้ได้เรียนรู้มากขึ้น ทำให้เกิดการนำความรู้ไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ เป็นการพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลการพัฒนาของตัวเองด้วย

ดังนั้น ครูจึงต้องคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้ (ทิสนา แคมมณี. 2547 : 127)

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
2. การเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก
3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน
4. การจัดกิจกรรมให้น่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่าย
5. ความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน
6. การท้าทายให้ผู้เรียนอยากรู้
7. การตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสมที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้
8. การสร้างบรรยากาศหรือสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง
9. การสนับสนุน และส่งเสริมการเรียนรู้
10. การมีจุดมุ่งหมายของการสอน
11. ความเข้าใจผู้เรียน
12. ภูมิหลังของผู้เรียน
13. การไม่ยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่งเท่านั้น
14. การเรียนการสอนที่ดีเป็นพลวัต (Dynamic) กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การสร้างบรรยากาศ รูปแบบเนื้อหาสาระ เทคนิค วิธีการ
15. การสอนในสิ่งที่ไม่ไกลตัวผู้เรียนมากเกินไป
16. การวางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 13 - 14) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ได้จัดให้ดำเนินการ ดังนี้

1. จัดทำแผนการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ด้วยความร่วมมือของเครือข่ายสถานศึกษา
2. จัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกช่วงชั้น ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บูรณาการเรียนรู้ออกไปจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อคุณภาพ

3. ใช้สื่อการเรียนการสอน และแหล่งการเรียนรู้
4. จัดกิจกรรมพัฒนาห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้
5. ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
6. ส่งเสริมการพัฒนาความเป็นเลิศของนักเรียน และช่วยเหลือนักเรียนพิการ
ด้อยโอกาส และมีความสามารถพิเศษ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 33) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. จัดทำแผนการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
2. จัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกช่วงชั้นตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้
โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ใช้สื่อการเรียนการสอน และแหล่งการเรียนรู้
4. จัดกิจกรรมพัฒนาห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้
5. ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
6. ส่งเสริมการพัฒนาความเป็นเลิศของนักเรียน และช่วยเหลือนักเรียนพิการ
ด้อยโอกาส และมีความสามารถพิเศษ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ข : 20 - 22) ได้กล่าวถึงการจัดรูปแบบการเรียนการสอน
ในสถานศึกษาไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็ก และเยาวชนในการ
พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรร กระบวนการเรียนรู้
จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้
รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญ
ให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

1. หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้
สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนา
ตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถ
พัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ กำเนียงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการ
ทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

2. กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้วิธีสอน และเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้อารมณ์ และประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

4. บทบาทของผู้สอน และผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

4.1 บทบาทของผู้สอน

4.1.1 ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ทำทายความสามารถของผู้เรียน

4.1.2 กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้ และทักษะ กระบวนการที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.1.3 ออกแบบการเรียนรู้ และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

4.1.4 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

4.1.5 จัดเตรียม และเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับกิจกรรม และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4.1.6 ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชา และระดับพัฒนาการของผู้เรียน

4.1.7 วิเคราะห์ผลของการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริม และพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

4.2 บทบาทของผู้เรียน

4.2.1 กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง

4.2.2 เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ

4.2.3 ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

4.2.4 มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่ม และครู

4.2.5 ประเมิน และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

5. สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่าย การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ข : 20 - 22) การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียน และผู้สอนสามารถจัดทำ และพัฒนาขึ้นเองหรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว เพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริม และสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการ ดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่าย การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้า และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก

2. จัดทำ และจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

3. เลือก และใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
4. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ
5. ศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพ และประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้อง และทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบ การนำเสนอที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เป็น การจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้วยวิธีที่หลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียน จัดทำแผนการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูป การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้สื่อการเรียนการสอน และแหล่งการเรียนรู้ มุ่งพัฒนา ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาการเรียน การสอน

4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อ ความเป็นไทยพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนการได้ศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขึ้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และให้สถานศึกษา ได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวการปฏิบัติดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ข : 34) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับ สถานภาพปัญหา และความต้องการของ สังคมชุมชน และท้องถิ่น
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนด วิสัยทัศน์ การกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย รวมทั้งคณะกรรมการ สถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน

3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตร และสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหา สาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

4. นำหลักสูตร ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการ การใช้หลักสูตร ให้เหมาะสม

5. นิเทศการใช้หลักสูตร

6. ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร

7. ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

ชูศรี สุวรรณโชติ (2546 : 90) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีความสำคัญ ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสังคม และชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลง ไปจากเดิม

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่มีความจำเป็นอันจะนำมาซึ่งการปรับปรุงหลักสูตร

3. สำรวจความต้องการ และความจำเป็นของสังคม ชุมชน และผู้เรียน

4. กำหนดวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาให้ตรงกับความต้องการของสังคม

5. เลือกเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำมาให้ผู้เรียน ได้ศึกษาที่ตรงกับวัตถุประสงค์

6. เลือกบุคลากรที่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชานั้น ๆ มาร่วมกันจัดทำหลักสูตร

7. จัดลำดับเนื้อหาความรู้ที่ได้มาจากขั้นที่ 6

8. สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงกับเนื้อหาวิชานั้น ๆ และนำมาจัดทำหลักสูตร

9. กำหนดการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

สมาน อัสวภูมิ (2551 : 280) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. กำหนดกรอบแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

2. ศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้เรียนกลุ่มเป้าหมาย

3. เลือกสาระเนื้อหาการเรียนรู้ แนวการจัดการเรียนการสอน การวัดผล และประเมินผล

4. จัดทำเป็นเอกสารหลักสูตรเพื่อนำไปใช้

ฉันท ชาติทอง (2553 : 91) กล่าวว่า การดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรทุกระดับ ทุกประเภท และทุกลักษณะ จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

2. การร่างหลักสูตร

2.1 การกำหนดจุดมุ่งหมาย

2.2 การกำหนดสาระเนื้อหา

2.3 การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้

2.4 การกำหนดวิธีการวัด และประเมินผล

3. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร

4. การทดลองใช้หลักสูตร

5. การประเมินหลักสูตร

6. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็น กระบวนการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสภาพแวดล้อม จัดทำโครงสร้างหลักสูตร และสาระต่าง ๆ การนำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน และการบริหารหลักสูตร ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และรายงานผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ

5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เป็นหน้าที่หลัก และสำคัญยิ่งของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งความสำคัญของการเรียนรู้ไม่ได้อยู่ที่ตัวเนื้อหา แต่อยู่ที่กระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้วิธีที่เรียน และคุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่เป็นผลผลิตจากกระบวนการ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ข : 20) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ เป็นหน้าที่หลัก และสำคัญยิ่งของบุคลากรทางการศึกษา โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตรา 22 กำหนดแนวทางการศึกษา ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งในมาตรา 24 กำหนดให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระ และรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอน และผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียน การสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกัน พัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพลักษณะ กระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 177) กล่าวไว้ว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ได้กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ต้องผสมผสานความรู้ ต่าง ๆ มุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านความรู้ ผู้สอนต้องวิเคราะห์ภารกิจว่าจะจัดการเรียนรู้อย่างไร ต้องกำหนด วัตถุประสงค์การเรียนการสอน และผลการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร

2. ด้านคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ด้วยผู้สอน ให้ความรักเมตตาต่อศิษย์ จะทำให้ผู้เรียนเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดพลังในการเรียนการสอน กล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง เห็นคุณค่าของตนเอง และผู้อื่น

3. ด้านกระบวนการเรียนการสอน การเรียนการสอนที่จะนำไปสู่การเน้นผู้เรียน สำคัญที่สุด ควรเป็นการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหาจากหลาย ๆ วิชา

4. การบูรณาการตามความเหมาะสม การเรียนการสอนสามารถเกิดได้ในทุกที่ทุกโอกาส ทั้งการเรียนการสอนในห้องเรียน สภาพแวดล้อม และในธรรมชาติ ผู้เรียนต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือ ในการแสวงหาความรู้ และบูรณาการไปสู่ชีวิตจริง

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 35) ได้กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัด ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยการผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอน และผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

7. ศึกษาค้นคว้า พัฒนารูปแบบหรือการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ก้าวหน้า เพื่อเป็นผู้นำการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเป็นต้นแบบให้สถานศึกษาอื่น

สรุปได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็น การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ความสนใจความถนัดของผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่ายผู้ปกครองชุมชน และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

6. การวัดผล การประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน

การวัดผล การประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนเป็นกระบวนการหรือกิจกรรมทางวิชาการที่จะทำให้ทราบว่าการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด มีข้อบกพร่อง และมีข้อจำกัดในเรื่องใด อย่างไร ในอันที่จะเป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งได้มีการกล่าวถึงการวัดผล การประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 36) ได้กล่าวถึง การวัดผล การประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน บทบาท และหน้าที่ของสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. กำหนดระเบียบการวัดผล และประเมินผลของสถานศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยให้สอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศ

2. จัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบการวัดผลประเมินผลของสถานศึกษา

3. วัดผล ประเมินผล เทียบโอนประสบการณ์ ผลการเรียนรู้ และอนุมัติผลการเรียน
4. จัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ทุกช่วงชั้น และจัดให้มีการซ่อมเสริม
กรณี que ผู้เรียนไม่ผ่านการประเมิน
5. จัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัด และประเมินผล
6. จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
เพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบ และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน
7. ผู้บริหารสถานศึกษาได้อนุมัติผลการประเมินการเรียนในด้านต่าง ๆ รายปี/รายภาค
และตัดสินผลการเรียนการผ่านช่วงชั้นและจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน
8. การเทียบโอนผลการเรียนเป็นอำนาจของสถานศึกษาที่จะแต่งตั้งคณะกรรมการ
ดำเนินการเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ ได้แก่คณะกรรมการเทียบระดับการศึกษาทั้งในระบบ
นอกระบบ และตามอัธยาศัย คณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียน และได้เสนอคณะกรรมการ
บริหารหลักสูตร และวิชาการพร้อมทั้งให้ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติการเทียบโอน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ข : 40) ได้กำหนดไว้ว่า การวัด และการประเมินผล
การเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน และตัดสินว่าผู้เรียนมีความรู้
ทักษะความสามารถ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอนบรรลุตาม
มาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัดในระดับใด สามารถที่จะได้รับการเลื่อนชั้นเรียนหรือจบภาคการศึกษา
ได้หรือไม่ สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาจะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัด
และประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้อง และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ
ที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย

1. การตัดสินผลการเรียน
2. การให้ระดับผลการเรียน
3. การรายงานผลการเรียน
4. เกณฑ์การจบการศึกษา
5. เอกสารหลักฐานการศึกษา
6. การเทียบโอนผลการเรียน
7. การประเมินคุณภาพผู้เรียน

สรุปได้ว่า การวัดผล การประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน เป็นการกำหนด
ระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผลของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูจัดทำ
แผนการวัดผลประเมินผล ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล ประเมินผลแต่ละรายวิชา แล้วดำเนินการ
วัดผลประเมินผลการเรียนการสอน จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์

7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา มีความสำคัญ และความจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากรในสถานศึกษาจะต้องมีความรู้เรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ครูผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ได้ ซึ่งได้มีนักวิชาการกล่าวถึงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

สุภางค์ จันทวานิช (2546 : 2 - 3) ได้กล่าวว่า การวิจัย คือ การค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาตอบปัญหาที่ตั้งไว้ ประสพการณ์ได้บอกแก่นุชย์ว่าการค้นหาข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบระเบียบ เช่น การสังเกตเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลการรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ ง่ายต่อการเข้าใจ จะช่วยให้คำตอบที่ได้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และกระบวนการวิจัยก็คือการเชื่อมโยงระบบความคิดกับระบบข้อเท็จจริงเข้าด้วยกัน โดยอาศัยเทคนิควิธีการต่าง ๆ ของศาสตร์เข้าช่วย สังเกตระบบของความคิด และข้อเท็จจริง นั่นคือไม่ใช่คิดสงสัยปัญหาเพียงชั่วครู่ชั่วยามอย่างผิวเผิน แต่จะต้องคิดไตร่ตรอง และได้แสวงหาคำตอบหรือความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่แล้ว จนสามารถสรุปปัญหาได้ชัดเจน ปัญหาที่ดีจากการคิดอย่างเป็นระบบคือ ปัญหาที่มาจากรากฐานของการมองปรากฏการณ์อย่างเป็นระบบในทุก ๆ ด้าน (มิติ) แล้วจึงนำปรากฏการณ์ทั้งหมดนั้นมาประสานกับหลักวิชาการหรือแนวคิดทฤษฎีในศาสตร์ ส่วนระบบข้อเท็จจริงก็คือการรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์อย่างเป็นระบบระเบียบจนได้แบบแผนที่แท้จริงมีการตรวจสอบความถูกต้อง

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 37) ได้กล่าวถึงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. กำหนดนโยบาย และแนวทางการใช้การวิจัยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการทำงานของนักเรียน ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
2. การพัฒนาครู และนักเรียนให้มีความรู้ มีความสามารถเกี่ยวกับการปฏิบัติการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นสำคัญในการเรียนรู้ที่ซับซ้อนขึ้นทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด การจัดการหาเหตุผลในการตอบปัญหาการผสมผสานความรู้แบบสหวิทยาการ และการเรียนรู้ในปัญหาที่ตนสนใจ
3. พัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยระบบการวิจัย
4. รวบรวมและเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้อ และการพัฒนาคุณภาพการศึกษารวมทั้งสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา เป็น การศึกษา วิเคราะห์ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และประสานความร่วมมือในการศึกษา ตลอดจนการเผยแพร่ ผลงานการวิจัย หรือการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถานศึกษาอื่น

8. การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เพิ่มเติม และศึกษา ด้วยตนเองได้สะดวก การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้จึงมีความจำเป็น โดยส่งเสริมให้มีการจัดแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในสถานศึกษาและชุมชนภายนอก โรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนได้ เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ใน และนอกโรงเรียน และส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดแหล่ง เรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา และการส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอด ชีวิต ซึ่งได้มีนักวิชาการกล่าวถึงการพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 23 - 24) กล่าวไว้ว่า การพัฒนา แหล่งเรียนรู้ มีแนวทางปฏิบัติดังนี้

1. สำรวจการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง
2. จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง
3. จัดตั้ง และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาในการจัดตั้งส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน
4. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งใน และนอกสถานศึกษา ในการจัด กระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 38) ได้กล่าวถึง การพัฒนา และส่งเสริมให้มี แหล่งเรียนรู้มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลายทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา ให้อย่างพอเพียง เพื่อสนับสนุนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองกับการจัดกระบวนการเรียนรู้
2. จัดระบบแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น พัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ จัดให้มีห้องสมุดหมวดวิชาห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์วิทยบริการ (Resource Center) สวนสุขภาพสวนวรรณคดี สวนหนังสือ สวนธรรมชาติ เป็นต้น

3. จัดระบบข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ของสถานศึกษาของตนเอง เช่น การจัดเส้นทางต่าง ๆ/แผนที่ และระบบในการเชื่อมโยงเครือข่าย ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดสถาบันการศึกษาพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ส่งเสริมให้ครู และผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งใน และนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และนิเทศ กำกับติดตาม ประเมิน และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

5. ส่งเสริมให้ครู และผู้เรียนใช้แหล่งเรียนรู้ในต่างประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ข : 50) การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ ภายในสถานศึกษา เป็นการพัฒนาผู้เรียน และครูผู้สอน รวมถึงบุคลากรภายในหน่วยงานต่าง ๆ และบุคคลภายนอกที่สนใจ โดยการจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพัฒนาให้มีแหล่งอุทยานการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในห้องเรียน และห้องปฏิบัติการ การเรียนรู้ต่าง ๆ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุด อิเล็กทรอนิกส์ที่มีแหล่งเรียนรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ และบูรณาการทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
3. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
4. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา
6. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
7. กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี
8. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

สรุปได้ว่า การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ เป็น การสำรวจแหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกชุมชนเพื่อทำการพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และการประสานความร่วมมือกับ สถานศึกษา องค์กร ครอบครั้ว และบุคคลในชุมชน เพื่อพัฒนา และใช้ร่วมกัน ตลอดทั้งการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

9. การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความจำเป็นในการช่วยพัฒนา งานวิชาการ เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ซึ่งทางด้านหลักสูตร และวิธี ดำเนินการสอน มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งได้มีนักวิชาการกล่าวถึงการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 225 - 226) ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาไว้ 10 ด้านดังนี้

1. งานนิเทศเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นงานเกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงพัฒนาเพื่อการเรียนการสอน งานหลักสูตรอาชีวศึกษา ควรได้รับการพิจารณาถึงตลาดแรงงานด้วย
2. การนิเทศเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดดำเนินการเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ การแปลความหมายของหลักสูตรเป็นพฤติกรรมการเรียนการสอน การแนะนำการใช้หลักสูตรที่ถูกต้องเหมาะสม
3. การนิเทศเกี่ยวกับการเลือกสรรบุคลากร เป็นการทำให้มีคณะบุคคลรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของการทำกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการคัดเลือก การตรวจบรรจุ การทดสอบและพัฒนาบุคลากร
4. การนิเทศเกี่ยวกับการจัดตั้งอำนวยความสะดวก ได้แก่ การจัดให้มีวัสดุหรือสื่อการเรียนการสอนให้พอเพียงต่อความจำเป็นต่อการใช้การเรียนรู้ เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
5. การนิเทศเกี่ยวกับการจัดทำวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ การจัดซื้อ และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมในการเรียนการสอน
6. การจัดอบรมบุคลากรประจำการ จัดฝึกอบรมเพื่อส่งเสริม และพัฒนาบุคลากรให้มีความก้าวหน้า และก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี
7. การจัดอบรมบุคลากรประจำการ จัดฝึกอบรมเพื่อส่งเสริม และพัฒนาบุคลากรให้มีความก้าวหน้า และก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี
8. งานเทศการบริการพิเศษ เป็นการจัดการบริการพิเศษ เป็นการจัดบริการอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการสอน รวมทั้งงานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักกรนโยบายแนวปฏิบัติในการทำงานที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในสถานศึกษา
9. งานนิเทศเกี่ยวกับความสัมพันธ์ชุมชน เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์กับชุมชนให้มีความเข้าใจ รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับการบริการการศึกษาให้กับชุมชน
10. งานประเมินผล เป็นการประเมินผลการสอนทั้งก่อน และระหว่างหลังเรียน เพื่อนำมาปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 24) กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา
2. ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และเหมาะสมกับสถานศึกษา

3. ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการจัดนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา
  4. ติดตาม และประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบ และกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา
  5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่นหรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา
- กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 39) ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. สร้างความตระหนักให้แก่ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องให้เข้าใจถึงกระบวนการนิเทศภายในว่าเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันที่ใช้เหตุผลการนิเทศเป็นการพัฒนาปรับปรุงวิธีการทำงานของแต่ละบุคคลให้มีคุณภาพ การนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร เพื่อให้ทุกคนเกิดความเชื่อมั่นว่าได้ปฏิบัติถูกต้อง ก้าวหน้า และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และตัวครูเอง
2. จัดการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพทั่วถึง และต่อเนื่องเป็นระบบ และกระบวนการ
3. จัดระบบนิเทศภายในสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกับระบบนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา เป็น การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม ให้คำแนะนำ ปรับปรุง พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา ในด้านกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยสร้างความตระหนักให้แก่ครู และผู้เกี่ยวข้องให้เข้าใจกระบวนการนิเทศภายใน เพื่อปรับปรุง และพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

10. การแนะแนว

การแนะแนวเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และเพื่อให้การดำเนินการแนะแนวในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ และบรรลุผลตามที่ได้ตั้งไว้ การแนะแนวจึงเป็นงานที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยพัฒนาการจัดการศึกษา ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงการแนะแนว ไว้ดังนี้

พนม ล้อมอารีย์ (2549 : 10) ได้กล่าวถึงปรัชญาการแนะแนว ไว้ดังนี้

1. การแนะแนวตั้งอยู่บนรากฐานของการยอมรับศักดิ์ศรี และคุณค่าของเอกลักษณ์บุคคลรวมทั้งการมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะได้รับความช่วยเหลือเมื่อเกิดความต้องการ
2. นักแนะแนวย่อมถือเอานักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งให้เกิดพัฒนาการทุกด้านไว้อย่างสูงสุด และทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และสังคม
3. การแนะแนวในฐานะที่เป็นแนวคิด ถือว่าเป็นการให้การศึกษากับนักเรียนเป็นการศึกษาเกี่ยวกับชีวิต โดยถือว่าเป็นความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะจัดให้เป็นการบริการแก่ผู้เรียน และเป็นกลวิธีให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 40) ได้กล่าวถึงการแนะแนว มีแนวทางการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาที่มีการแนะแนวเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยให้ทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการแนะแนว และการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน
2. จัดระบบงาน และโครงสร้างองค์กรแนะแนว และการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจน
3. สร้างความตระหนักให้ครูทุกคนเห็นคุณค่าของการแนะแนว และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. ส่งเสริม และพัฒนาให้ครูได้รับความรู้เพิ่มเติมในเรื่องจิตวิทยา และการแนะแนว และดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้สามารถบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ และเชื่อมโยงสู่การดำรงชีวิตประจำวัน
5. คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และบุคลิกภาพที่เหมาะสมทำหน้าที่ครูแนะแนวครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น และคณะอนุกรรมการแนะแนว
6. ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงานแนะแนว และดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ
7. ส่งเสริมความร่วมมือ และความเข้าใจอันดีระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน
8. ประสานงานด้านการแนะแนวระหว่างสถานศึกษา องค์กรภาครัฐ และเอกชน ศาสนสถาน ชุมชน ในลักษณะเครือข่ายการแนะแนว
9. เชื่อมโยงระบบแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา (2553 : 21 - 22) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมแนะแนวไว้ว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งในด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จัก และเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน โดยการจัดกิจกรรมแนะแนวต้องส่งเสริม และสนับสนุนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ในอันที่จะนำไปสู่สมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ โดยนำไปบูรณาการในการจัดกิจกรรมตามลักษณะของกิจกรรมแนะแนวที่ได้ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อีกทั้งยังต้องส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิต โดยมุ่งการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ธรรมชาติของผู้เรียน และวิถีทัศน์

ของสถานศึกษา ที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพ รวมทั้งด้านส่วนตัว และสังคมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนมีอิสระในการคิด และตัดสินใจด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการปฏิบัติจนกระทั่ง เกิดทักษะชีวิต ตลอดจนครูทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยมีครูแนะแนวเป็นพี่เลี้ยง และประสานงาน ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ธรรมชาติของผู้เรียน
2. วิเคราะห์สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ ของสถานศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
3. กำหนดสัดส่วนของกิจกรรมแนะแนวให้ครอบคลุมด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม โดยยึดสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ตลอดจนธรรมชาติของผู้เรียน และเป้าหมายของสถานศึกษา โดยครู ผู้ปกครอง และผู้เรียนมีส่วนร่วม
4. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแนะแนวของสถานศึกษาเป็นระดับการศึกษา และชั้นปี
5. ออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนว ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรม เวลาจัดกิจกรรม หลักฐานการทำกิจกรรม และการประเมินผล
6. จัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวรายชั่วโมง ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม จุดประสงค์ เวลา เนื้อหา/สาระ วิธีดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ และการประเมินผล
7. จัดกิจกรรมแนะแนวตามแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว และประเมินผลการจัดกิจกรรม
8. ประเมินเพื่อตัดสินใจผล และสรุปรายงาน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553 : 2 - 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการแนะแนวว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิต ทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จัก และเข้าใจผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมแนะแนวว่า การแนะแนวมีลักษณะงานที่ครอบคลุมทั้งการจัดกิจกรรมด้วยกระบวนการทางจิตวิทยาให้แก่ผู้เรียนทั้งเป็นรายบุคคล และกลุ่ม การจัดการบริการแนะแนวทั้ง 5 บริการ ประกอบด้วย บริการศึกษารวบรวมข้อมูล บริการสารสนเทศ บริการให้คำปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และ บริการติดตามผล ตลอดจนบูรณาการแนะแนวในการเรียนการสอน โดยมีขอบข่ายการแนะแนว

3 ด้าน คือ การแนะแนวการศึกษา การแนะแนวอาชีพ และการแนะแนวส่วนตัว และสังคม ในการดำเนินการแนะแนวดังกล่าวข้างต้น ครูแนะแนวจะต้องมีบทบาทหน้าที่ทั้งเป็นที่ปรึกษา (Supervisor) ในการให้ความรู้ และคำแนะนำด้านจิตวิทยาการแนะแนวแก่ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน เพื่อทำความรู้จัก และเข้าใจผู้เรียน ตลอดจนการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และสามารถพัฒนาตนเอง ได้เต็มตามศักยภาพ เป็นผู้ให้การปรึกษา (Counselor) แก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้มาขอรับบริการทั่วไป ทำการศึกษาเป็นรายกรณี (Case Study) ตลอดจนการประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งใน และนอกสถานศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มพิเศษ นอกจากนี้ ครูแนะแนวยังมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) กับผู้เกี่ยวข้องทั้งใน และนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างเครือข่าย ในการดำเนินงานแนะแนว และการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียน

สรุปได้ว่า การแนะแนว เป็น การจัดระบบ และการดำเนินการแนะแนวทางวิชาการ และอาชีพ โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากความร่วมมือของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการติดตาม ประเมินผลการแนะแนวกับสถานศึกษาหรือเครือข่ายการแนะแนวกับสถานศึกษาอื่น ภายในเขตพื้นที่การศึกษา

11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา

การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา โดยสถานศึกษา จัดทำระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงการพัฒนาประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 27 - 29) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

1. จัดระบบ และรูปแบบ โครงสร้างองค์กรให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา และตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา

3. วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ให้บรรลุตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา

4. ดำเนินการพัฒนาตามแผน และติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายใน เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุง และพัฒนา ระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

6. ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

7. ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา ในการประเมินสถานศึกษา เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 41) ได้กล่าวถึงการพัฒนาประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. กำหนดมาตรฐานการศึกษาเพิ่มเติมของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐาน การศึกษาชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการ ของชุมชน

2. จัดระบบบริหาร และสารสนเทศโดยจัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนางาน และการสร้างระบบประกันคุณภาพภายใน และจัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ ข้อมูล มีความสมบูรณ์เรียกใช้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

3. จัดทำแผนสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา (แผนกลยุทธ์/แผนยุทธศาสตร์)

4. ดำเนินการตามแผนพัฒนาสถานศึกษาในการดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน โครงการ/ กิจกรรมสถานศึกษาต้องสร้างระบบการทำงานที่เข้มแข็งเน้นการมีส่วนร่วม และวงจรการพัฒนา คุณภาพของ เดมมิ่ง (Deming Cycle) หรือที่รู้จักกันว่าวงจร PDCA

5. ตรวจสอบ และทบทวนระบบคุณภาพการศึกษา โดยดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง สนับสนุนให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

6. ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนดเพื่อรองรับ การประเมินภายนอก

7. จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) และสรุปรายงานประจำปี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และเผยแพร่ ต่อสาธารณชน

สรุปได้ว่า การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา เป็นการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ การ จัดระบบบริหาร และสารสนเทศ จัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา และดำเนินการตามแผนพัฒนา คุณภาพสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา ตลอดจนการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพ

การศึกษา รวมถึงการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) และสรุปรายงานประจำปี

12. การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ

การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการเป็นสิ่งที่สถานศึกษาควรที่จะประสานให้ความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เนื่องจากการเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด การเรียนรู้ไม่ได้อยู่เพียงในห้องเรียน และไม่จำกัดเพศ และวัย เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการให้ความรู้แก่คนในชุมชน อันเป็นแนวทางที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้แก่ชุมชน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 29) กล่าวว่า การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน มีแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. การศึกษา สำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน
2. จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะทางวิชาการ เพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน
3. การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการ
4. ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัวยุวมชน และท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 61) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. ให้สถานศึกษาร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนา และสนับสนุนงานด้านวิชาการแก่ชุมชน
2. บริการให้ความรู้ต่าง ๆ ในด้านวิชาการแก่ชุมชน โดยคณะครู วิทยากรของชุมชน และนักวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน
3. วางแผน และส่งเสริมให้มีการพัฒนาการดำเนินการด้านวิชาการแก่ชุมชน ท้องถิ่น ให้ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปได้ว่า การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ เป็น การสำรวจความต้องการของการสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน โดยการให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ตลอดจนทักษะทางวิชาการ เพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ และคุณภาพของชีวิตประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัวยุวมชน และท้องถิ่นอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

การร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่นทำให้นักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษาได้รับความรู้ที่กว้างขวางขึ้น เพราะการร่วมมือทางวิชาการเป็นการแบ่งปันสื่อ และองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ดังนี้

วิลาวัณย์ โชติเบญจมาภรณ์ (2546 : 5) กล่าวถึงสถานศึกษาว่า มีบทบาทเชื่อมต่อหรือประสานความรู้ด้านวิชาการกับชุมชน องค์กร สถานศึกษาอื่น ดังนี้

1. วัด เป็นสถาบันที่ใช้ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคมด้านจิตใจ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในทางการสอน และฟื้นฟูจิตใจให้กับนักเรียน ซึ่งอาจจะสอนศีลธรรม จริยธรรม

2. อาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ผู้ที่ปลูกพืชผัก ทำนา จับปลา เลี้ยงไก่ ฯลฯ สามารถเชิญมาเป็นวิทยากรที่โรงเรียนหรือพาเด็กเข้าไปหาผู้ปกครองที่อยู่ไม่ไกลจากโรงเรียน

3. ข้าราชการบำนาญ และข้าราชการที่ลาออกจากราชการก่อนอายุ 60 ปี ก็มีบทบาทในการให้ความรู้กับนักเรียนได้หรือให้กับครูที่ขาดความรู้ ขาดประสบการณ์ต่าง เช่น ความรู้ในเรื่องวิธีการจัดการหอยเชอรี่ในนาข้าว การที่ครูในรุ่นหลัง ๆ ไม่รู้วิธีการกำจัดศัตรูพืชแบบรักษาระบบนิเวศ ไม่รู้วิธีทำนาอย่างครุสมัยก่อนที่มักจะทำนาด้วย และสอนด้วย หากครูจะอธิบายให้ความรู้เพื่อที่จะพัฒนาวิชาการเกษตรให้กับเด็ก ไม่จำเป็นเลยที่จะต้องอ่านในตำรา มีเพียงให้ความสำคัญกับข้าราชการดังกล่าว เราก็ จะได้รับความรู้แล้ว

4. ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน ตัวอย่างเช่น ลพบุรีเป็นจังหวัดที่มีตำนาน และนิทานพื้นบ้านอยู่มาก โดยวิธีผูกเรื่องตั้งแต่ที่พระนารายณ์อวตารมาเป็นพระราม มีหนุมานเป็นสมุนเอกปราบยักษ์ คือ ทศกัณฐ์ได้ เมื่อเสร็จศึก พระนารายณ์ได้แผลงศร และบอกกับหนุมานว่า ถ้าศรปักลงที่ใดที่นั่นคือเมืองของเจ้า ศรนั้นไปปักอยู่ที่ตำบลทะเลชุบศร ซึ่งทำให้น้ำทะเลนั้นแห้ง กลายเป็นดินขาวหรือดินสอพอง สถานที่ต่าง ๆ ของลพบุรีได้มีตำนาน และนิทานเกี่ยวข้อด้วยทั้งนั้น

5. การละเล่นของเด็กไทย ใช้พัฒนาภาษาไทย เช่น การเล่นตบเพลงในเด็กก่อนวัยเรียน เป็นต้น

6. ร่องรอยในอดีต การที่จะให้นักเรียนรู้ และภูมิใจในชุมชนของตน ไม่ทิ้งถิ่นฐานอพยพเข้าสู่ตัวเมืองหรือเมืองหลวง เพื่อหางานทำนั้น เราสามารถทำได้ เช่น การพานักเรียนไปทัศนศึกษาร่องรอยในอดีต เช่น กำแพงวัด เจดีย์ ซึ่งไม่ยากนักในการเรียนรู้จะเห็นได้ว่า การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น ๆ ซึ่งมีขอบข่ายภายในเขต และต่างเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งเครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศ ล้วนต้องอาศัยการสร้าง ความสัมพันธ์อันดี เพื่อประสานประโยชน์นำสถานศึกษา และองค์กรอื่น ๆ มาเกื้อกูลกัน ให้เกิด

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญทางวิชาการที่นับว่าเป็นความทันสมัยในยุค ปฏิรูปการศึกษา เพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญในที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 30) กล่าวไว้ว่า การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น มีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

1. ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณใกล้เคียงภายในเขตพื้นที่การศึกษา และต่างเขตพื้นที่การศึกษา

2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายใน และต่างประเทศ

สรุปได้ว่า การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น เป็นการช่วยเหลือในการพัฒนางานวิชาการระหว่างสถานศึกษา และองค์กรอื่นตลอดจน ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งวิทยากรจากภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้บริการ ด้านวิชาการที่สามารถเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับแหล่งงานวิชาการในที่อื่น ๆ ตลอดจนจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริม และพัฒนางานวิชาการให้ตรงตามจุดมุ่งหมาย ของการจัดการเรียนการสอน

14. การส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

การส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่ส่งเสริม สนับสนุนงานด้านวิชาการ หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เพื่อให้ความช่วยเหลือชุมชน และสถานศึกษาอื่น และปัจจัยหลักแห่งการช่วยเหลือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน และสถานศึกษาอื่นในการพัฒนาครู บุคลากรร่วม และสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมชุมชน ส่งเสริมสถานศึกษาอื่นพัฒนาการจัดการศึกษา ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงการส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ดังนี้

ประจักษ์ บุญอารีย์ (2546 : 47) กล่าวว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา เป็นภารกิจสำคัญของผู้รับผิดชอบทางการศึกษาโดยตรงที่จะต้องแสวงหาแนวทางกระตุ้น ส่งเสริม ให้เกิดการจัดแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบโดยเริ่มจากท้องถิ่นของตนเองก่อน ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ต้องทำความเข้าใจ และสามารถนำมาใช้ ให้เป็นประโยชน์ รวมถึงดูแลอนุรักษ์ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสมดุล และยั่งยืน การที่จะมี คุณค่าต่อการศึกษาได้มากเพียงใดขึ้นอยู่กับความเห็นคุณค่า และการบริหารจัดการ

2. แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น

2.1 หอสมุดของท้องถิ่น และห้องสมุดของเอกชน แม้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศจะเจริญก้าวหน้าขึ้นเพียงใดก็ตาม การอ่านก็ยังคงมีความสำคัญต่อการศึกษาอยู่ดี

2.2 สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นสามารถสร้างสรรค์ขึ้นตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น

2.3 แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ควรได้รับการจัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้

2.4 สถานที่ราชการ ต้องจัด และให้บริการแก่ประชาชน ทำงานอย่างโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

2.5 สถานประกอบการของเอกชน นอกจากจะใช้เป็นแหล่งฝึกงานแล้ว ควรมีกฎหมายกำหนดให้สถานประกอบการจัดโอกาสให้ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

3. วัดวาอาราม และสถานที่สำคัญทางศาสนา แต่ละท้องถิ่นควรได้รับการจัดการให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์สำหรับลูกหลาน

4. ภูมิปัญญา และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งตัวภูมิปัญญาบุคคล และสถานที่ควรถูกจัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของลูกหลาน รวมทั้งได้รับการยกย่องชมเชยในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ทางการศึกษา และวัฒนธรรมของท้องถิ่น และวัฒนธรรมของท้องถิ่น และควรได้รับสิทธิประโยชน์ในฐานะผู้ให้การศึกษาควระแก่สถานภาพ

5. กิจกรรมในวิถีชีวิต และประเพณีของท้องถิ่น มีกิจกรรม การงาน การละเล่น และประเพณีวัฒนธรรมมากมายที่คนในแต่ละสังคมต้องเรียนรู้ และถือปฏิบัติ นักเรียน และผู้ใฝ่รู้สามารถเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น

6. วัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่น ในแต่ละท้องถิ่นมีเครื่องมือเครื่องใช้ อันเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาของคนมากมาย ควรจะได้ศึกษาค้นคว้าจัดทำหรือจัดหาของตัวอย่างทำเอกสารหรือรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ให้ศึกษาเรียนรู้ได้สะดวก

7. แหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวเป็นแหล่งการเรียนรู้ของทั้งคนต่างถิ่น และคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะการเรียนรู้ด้านภาษา และวัฒนธรรมซึ่งกัน และกัน

8. แหล่งการเรียนรู้จากสื่อมวลชน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทุกท้องถิ่นสามารถมีสื่อการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ได้ ซึ่งสามารถจัดได้ทั้งในสถาบันการศึกษา และธุรกิจ เช่น ธุรกิจ อินเทอร์เน็ต อีเมลล์ เกมคอมพิวเตอร์ ความเจริญก้าวหน้าเหล่านี้หากได้นำไปใช้เพื่อการเรียนรู้ ก็จะเป็นประโยชน์มหาศาล แต่หากผู้ใหญ่ในท้องถิ่นใช้เป็นเครื่องมือ และแหล่งมอมเมาลูกหลานเพื่อความร่ำรวย และเห็นแก่ตัว โดยใช้เยาวชนลูกหลานเป็นเป้าหมาย ก็จะเป็นอันตรายอย่างยิ่ง

9. สถานศึกษา และสถาบันการศึกษาในทุกระดับ สถานศึกษา และสถาบันการศึกษา ในอนาคตจะไม่เป็นเพียงสถานประกอบการสอนสำหรับนักเรียนนักศึกษาในวันใดวันหนึ่งอีกต่อไป แต่จะพัฒนาไปสู่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งปวงชนสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้จากแหล่งข้อมูล และเครื่องมือที่ได้มาจากภาษีของประชาชน สถาบันการศึกษาในชุมชนจะเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

อรุณ จันทวานิช (2546 : 20) ได้กล่าวถึงวิธีในการส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการ แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษาว่า สถานศึกษาที่สมบูรณ์แบบนั้นต้องเป็นสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการให้ความช่วยเหลือชุมชน และสถานศึกษาอื่น ๆ และปัจจัยในหลักแห่งการช่วยเหลือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน และสถานศึกษาอื่น ๆ ในการพัฒนาครู และบุคลากรร่วม และสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมชุมชน ส่งเสริมสถานศึกษาอื่นพัฒนาการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 31) กล่าวว่าไว้ว่า การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ที่แนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. สำรวจ และศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
2. ส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาวิชาการ และการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
3. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 44) ได้กล่าวถึงการส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการ แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษา
2. จัดให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ การเพิ่มความพร้อมให้กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ที่ร่วมจัดการศึกษา

3. ให้ร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ร่วมกันจัดการศึกษา และใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

4. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสม และจำเป็น

6. ส่งเสริม และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านคุณภาพ และปริมาณเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุวมชน หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เป็น การสร้างความรู้ความเข้าใจ ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ในจัดการศึกษา และใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสม และส่งเสริมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

15. การจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา

การจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อกำหนดข้อปฏิบัติหรือแนวทางการปฏิบัติงาน ร่วมกันอย่างชัดเจน และให้เป็นไปในทางเดียวกัน ในการปฏิบัติงานวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ได้ร่วมกันวางไว้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ข : 158 - 159) ได้กล่าวถึงการจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหาร และครูควรมีการแนะนำให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการใช้หลักสูตร ควรมีการจัดเตรียม และจัดหาเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น วัสดุทัศน ปรัชญา คติพจน์ จุดอ่อน จุดแข็งของนักเรียน หลักสูตรแกนกลางไว้เพียงพอต่อความต้องการของครูผู้สอน เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนในโรงเรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ควรมีการกำหนดนโยบาย และแผนงานวิชาการของโรงเรียนไว้ตลอดปีการศึกษา

2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ครูฝ่ายวิชาการควรมีการจัดครูเข้าสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และความถนัดของครูเป็นสำคัญ ควรมีการจัดให้มีการปรึกษาหารือ และประชุมร่วมกันในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน และควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรเชิญวิทยากรมาอบรมให้ความรู้เรื่องการวิจัยในชั้นเรียนแก่ครูผู้สอน ควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน และควรสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

4. ด้านการพัฒนาสื่อ และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ควรให้ครูผู้สอน และนักเรียนใช้สื่อเทคโนโลยี นวัตกรรมทางการศึกษาในการเรียนการสอน ควรให้โรงเรียนวางแผนจัดหา/จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้แก่ครูผู้สอน ในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับความต้องการ และควรจัดบรรยากาศในห้องสมุดให้จูงใจนักเรียนเข้าใช้บริการ

5. ด้านวัดผล และประเมินผล ผู้บริหาร และครูผู้สอนควรจัดให้มีการประเมินผลใช้ในการวัดผล และประเมินผลทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้/ทุกชั้น ควรจัดให้มีการอบรมหรือประชุมปฏิบัติการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผล ควรมีการจัดทำคลังข้อสอบ และควรให้มีการวัดผล และประเมินผลตามสภาพจริง

6. ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารควรกำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศไว้อย่างชัดเจน ถูกต้อง ควรจัดให้มีการสร้างเครื่องมือการนิเทศสำหรับใช้ในการนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาปรับปรุงระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และควรให้มีการกำหนดเป้าหมาย และแผนการนิเทศภายใน โรงเรียนอย่างชัดเจน และถูกต้อง

7. ด้านส่งเสริมงานวิชาการแก่ครูผู้สอน และชุมชน ผู้บริหารควรจัดการเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการเข้ารับการฝึกอบรม ประชุม สัมมนาทางวิชาการ ควรจัดงบประมาณสนับสนุนแก่บุคลากรที่เข้ารับการอบรมทางวิชาการอย่างเพียงพอ และควรจัดให้มีการประชุมอบรมทางวิชาการอยู่เสมอ

8. ผู้บริหารควรมีการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในทุกด้าน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 31) กล่าวไว้ว่า การจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้ และถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน

2. จัดทำร่างระเบียบ และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้ และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน

3. ตรวจสอบร่างระเบียบ และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา และแก้ไขปรับปรุง

4. นำระเบียบ และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติ

5. ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา และนำไปแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 45) ได้กล่าวถึงการจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. ศึกษา และวิเคราะห์ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้ และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน

2. จัดทำร่างระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้ และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน

3. ตรวจสอบร่างระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา และแก้ไขปรับปรุง

4. นำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติ

5. ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา และนำไปแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม

สรุปได้ว่า การจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เป็น การส่งเสริม และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ตรวจสอบร่างระเบียบ และแนวปฏิบัติ นำไปสู่การปฏิบัติ ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้ระเบียบ และแนวปฏิบัติ

16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากหนังสือ แบบเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาควรดำเนินการตามขั้นตอน และจัดซื้อหนังสือที่ดีมีคุณภาพเพื่อให้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงการคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 32) กล่าวว่า วัธีการคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ และคัดเลือกหนังสือเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเป็นหนังสือแบบเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2. จัดทำหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบความรู้ ใบงาน เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

3. ตรวจสอบคุณภาพหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 1 - 3) ให้สถานศึกษาจัดซื้อหนังสือเรียน โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การคัดเลือกหนังสือ

1.1 ครูผู้สอนเป็นผู้เลือกหนังสือ เสนอให้คณะกรรมการวิชาการ และผ่านความเห็นชอบ จากคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และผู้แทนกรรมการนักเรียน) โดยพิจารณาคัดเลือกหนังสือที่สอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และมีเนื้อหาสาระตรงตามความต้องการของครูผู้สอน ซึ่งสามารถเลือกได้จากทุกสำนักพิมพ์ตามบัญชีกำหนดสื่อการเรียนรู้สำหรับเลือกใช้ ในสถานศึกษาปีการศึกษา

1.2 การคัดเลือกหนังสือเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อจัดซื้อทดแทน ให้สถานศึกษาคัดเลือกรายการเดิมที่จัดซื้อไว้ในปีการศึกษา 2553 เพื่อทดแทนหนังสือเรียนที่ชำรุด เว้นแต่หนังสือดังกล่าวสำนักพิมพ์ ไม่มีแผนการผลิตเพิ่ม (ศึกษาข้อมูลจากบัญชีกำหนดสื่อการเรียนรู้สำหรับเลือกใช้ในสถานศึกษา) สถานศึกษา สามารถเปลี่ยนรายการใหม่ได้

2. การใช้หนังสือ

2.1 หนังสือเรียนที่ใช้ในปีการศึกษา 2551 แบ่งเป็น 2 ลักษณะ

2.1.1 หนังสือเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ใช้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 (7 กลุ่มสาระการเรียนรู้ไม่รวมสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม) และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

2.1.2 หนังสือเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ใช้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2, 4, 5 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2, 4, 5 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.2 แบบฝึกหัดที่ใช้ในปีการศึกษา 2551 ให้ใช้ในระดับประถมศึกษา ซึ่งมีกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) แบ่งเป็น 2 ลักษณะ

2.2.1 แบบฝึกหัดตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใช้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6

2.2.2 แบบฝึกหัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ใช้สำหรับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2, 4 และ 5

2.3 หลักการจัดซื้อหนังสือ

2.3.1 การซื้อหนังสือเรียนตามหลักสูตร

1) หนังสือเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้สถานศึกษาจัดซื้อทดแทนชุดเดิมที่ชำรุดดังนี้

(1) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 (ใน 7 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่รวมกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม) และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาจัดซื้อทดแทนชุดเดิมที่ชำรุดตามความจำเป็นเฉลี่ยรวมไม่เกิน ที่ 30% ของจำนวนนักเรียน

(2) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สถานศึกษา จัดซื้อ 100% ของจำนวนนักเรียน

2) หนังสือเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ให้สถานศึกษาจัดซื้อ ดังนี้

(1) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 3, 5 และ 6 เฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมและชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาจัดซื้อทดแทนชุดเดิม ที่ชำรุดตามความจำเป็นเฉลี่ยรวมไม่เกิน 30% ของจำนวนนักเรียน

(2) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 5 (ใน 7 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่รวมกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม) และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สถานศึกษาจัดซื้อใหม่ 100% ของจำนวนนักเรียน

(3) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาจัดซื้อ 100% ของจำนวนนักเรียน

3) หนังสือแบบฝึกหัดให้สถานศึกษาจัดซื้อเฉพาะที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด (รายละเอียดตามข้อ 2.2 โดยจัดซื้อ 100% ของจำนวนนักเรียน

4) งบประมาณในการจัดซื้อหนังสือเรียน และแบบฝึกหัดสามารถถัว ระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ และระดับชั้นเรียนได้

5) เมื่อดำเนินการจัดซื้อหนังสือเรียนเรียบร้อยแล้วให้สถานศึกษา ลงบัญชีพัสดุหนังสือเรียนเพื่อสะดวกในการตรวจสอบ

6) ให้สถานศึกษาแจกหนังสือเรียนทั้งที่จัดซื้อใหม่ และหนังสือเดิมให้แก่ นักเรียนทุกคน โดยไม่เรียกคืนทุกชั้น จัดหนังสือเรียนให้แก่ นักเรียนทุกคน และให้นักเรียนตระหนักและใช้หนังสือให้คุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด

7) งบประมาณที่เหลือจากการจัดซื้อหนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน/รายวิชาพื้นฐานให้แก่ นักเรียนทุกคน แล้วสามารถนำไปจัดซื้อหนังสือเรียนสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม/รายวิชาเพิ่มเติม จัดทำสำเนาเอกสารประกอบการเรียนการสอน เช่น ใบงาน ใบความรู้ เป็นต้น หรือนำไปใช้กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ โดยผ่านความเห็นชอบร่วมกันของคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3.2 วิธีดำเนินการจัดซื้อ

1) ให้สถานศึกษาดำเนินการจัดซื้อ โดยยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(1) วิธีตกลงราคา ให้คำนึงถึงคุณภาพที่เหมาะสมกับราคา และให้ต่อรองราคาจากผู้ขายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

(2) วิธีสอบราคา และวิธีประมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์กรณีเลือกหนังสือเรียนที่ไม่ได้ระบุชื่อสำนักพิมพ์ ชื่อผู้แต่งหรือหนังสือที่เลือกไม่ได้เจาะจงถึงหนังสือของสำนักพิมพ์ใดสำนักพิมพ์หนึ่งให้ประกาศ และกำหนดเงื่อนไขการพิจารณาหนังสือเรียนเป็นรายวิชาต่อชั้น เพื่อจะได้หนังสือเรียนที่หลากหลายจากทุกสำนักพิมพ์ และตรงตามความต้องการที่จะใช้ในการเรียนการสอนของสถานศึกษา และไม่จัดซื้อหนังสือเรียนเป็นชุด

(3) วิธีพิเศษตามระเบียบฯ ข้อ 23หรือข้อ23 (6) กรณีหนังสือเรียนที่คัดเลือก มีความจำเป็นต้องระบุชื่อสำนักพิมพ์ และชื่อผู้แต่งเป็นการเฉพาะให้ดำเนินการโดยเปิดเผย โปร่งใสและ เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันอย่างเป็นธรรม โดยให้จัดทำประกาศเผยแพร่ และจัดทำหนังสือแจ้งให้ ผู้มีอาชีพ ร้านค้า สำนักพิมพ์เข้าแข่งขันราคาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2) ให้สถานศึกษาเตรียมดำเนินการหาผู้ขายไว้ เพื่อให้พร้อมที่จะทำสัญญาได้ทันทีเมื่อได้รับแจ้งอนุมัติการโอนเงินงบประมาณเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารของสถานศึกษา

3) เมื่อได้รับเงินงบประมาณให้ตรวจสอบจำนวนเงินที่ได้รับแจ้งการโอนเงินและจำนวนเงินในสมุดคู่ฝากของธนาคารว่ามีจำนวนเงินที่ถูกต้องตรงกัน

4) ออกใบเสร็จรับเงินตามแบบของทางราชการ ในนามของสถานศึกษาตามจำนวนเงินที่ได้รับส่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน

5) เมื่อดำเนินการจัดซื้อหนังสือเรียนเรียบร้อยแล้วให้สถานศึกษาลงบัญชีวัสดุหนังสือเรียนเพื่อสะดวกในการตรวจสอบ

6) การจัดซื้อควรเชิญคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่มีส่วนได้เสียในการจัดซื้อร่วมสังเกตการณ์ในการจัดซื้อและตรวจรับพัสดุอย่างน้อย 1 คน

7) การจัดซื้อหนังสือเรียนจะต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และให้ทันก่อนเปิดภาคเรียนทั้งนี้ได้กำหนดปฏิทินการดำเนินงานมาให้ด้วยแล้ว

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 45) ได้การคัดเลือกหนังสือ และแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ และคัดเลือกหนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเป็นหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน
2. การจัดทำหนังสือเรียน หนังสือประสบการณ์หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน
3. ตรวจสอบพิจารณาคุณภาพหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบแบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา เป็น การศึกษา วิเคราะห์ จัดหาหนังสือเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอน การแต่งตั้งคณะกรรมการหาหนังสือเรียน และเอกสารอื่น ๆ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน ตรวจสอบพิจารณาคุณภาพของหนังสือเรียน

17. การพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา

การพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเกิดการเรียนรู้ในบทเรียนได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ในการพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นการปรับปรุง และพัฒนาให้ระบบสื่อ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น อันส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าเดิม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 33) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนา และใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษา และวิเคราะห์ความจำเป็น ในการใช้สื่อ และเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนการสอน และการบริหารวิชาการ
2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน
3. จัดหาสื่อ และเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการเรียนการสอน และพัฒนางานทางด้าน

วิชาการ

4. ประสานความร่วมมือการผลิต การจัดหา การพัฒนา และการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนการสอน และพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันอื่น

5. ประเมินผลการพัฒนา โดยใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก : 46) กล่าวถึงการพัฒนา และใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. จัดให้มีการร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนในเรื่องการจัดหา และพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา

2. พัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พร้อมทั้งให้มีการจัดตั้งเครือข่ายทางวิชาการ ชมรมวิชาการ เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

3. จัดให้มีการพัฒนา และการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นในการพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ให้ข้อเท็จจริงเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะแหล่งสื่อที่เสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

4. พัฒนาห้องสมุดของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา และชุมชน

5. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในการจัดหา ผลิต ใช้ และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

เอกรินทร์ สีมหาศาล และคณะ (2551 : 36) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเลือกใช้สื่อ ควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำหรือเลือกใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนการสอน ผู้สอนต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เป้าหมายการจัดการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน ความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และไม่ขัดต่อศีลธรรมความมั่นคงของชาติ

สรุปได้ว่า การพัฒนา และใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็น การศึกษา วิเคราะห์ การใช้สื่อ และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มีการส่งเสริมให้ครูผู้สอนผลิตสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

แอกที (Agthe. 1980 : 12) ได้ทำการวิจัยเรื่องการรับรู้บทบาท และหน้าที่ของครูใหญ่ และครูในงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า งานปรับปรุงการเรียนการสอนต้องทำเป็นหมู่คณะ โดยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน ครูใหญ่ทำหน้าที่บริหารงานอื่น ๆ มากเกินไป ควรให้ความสำคัญกับการนิเทศการศึกษามากยิ่งขึ้น และมีความคิดเห็นว่าโครงการสอนของอำเภอ มีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรใน โรงเรียน ซึ่งนวัตกรรม และเทคโนโลยีมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูใหญ่จากการเป็นผู้สั่งการมาเป็นผู้ประสานงาน และมีการทำงานเป็นคณะมากขึ้น

เบอร์นาร์ด (Bernard. 1984 : 994 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทครูใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในฐานะผู้นำทางวิชาการ ในรัฐแมสซาชูเซตส์ ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังของครูใหญ่ ผู้บริหารระดับสูง และครูเกี่ยวกับบทบาทของครูใหญ่ ในฐานะผู้นำทางวิชาการไม่แตกต่างกัน การรับรู้ของครูใหญ่ ผู้บริหารระดับสูง และครูเกี่ยวกับบทบาทของครูใหญ่ในฐานะผู้นำทางวิชาการมีความแตกต่างกัน และการรับรู้ และความคาดหวังของครูใหญ่ ผู้บริหารระดับสูง และครูเกี่ยวกับบทบาทของครูใหญ่ในฐานะผู้นำทางวิชาการมีความแตกต่างกัน

เชสเตอร์ (Chester. 1996 : 284 - 288) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารการศึกษาทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า พฤติกรรมที่ทำให้การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารมีสมรรถนะสูง เนื่องมาจากการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความสามารถเพิ่มขึ้น ได้แก่ การส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลากหลายวิธี อภิปรายปัญหาการปรับปรุงการสอนในที่ประชุม จัดปฐมนิเทศเพื่อช่วยครูใหม่ จัดให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับวิชาการ ศึกษาเพิ่มเติมแก่ครู เพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอน

ทิลลอสัน (Tillotson. 1996 : 64 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ทักษะด้านเทคนิค วิธี ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านความคิดรวบยอดของนักศึกษาด้านวิชาการบริหาร การศึกษาระดับสูง โดยได้ศึกษาลำดับความสำคัญตามทฤษฎีของแกทซ์ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีความสำคัญเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ทักษะด้านความคิดรวบยอด และทักษะด้านเทคนิควิธีตามลำดับ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

งานวิจัยในประเทศ

สมยศ ภูมั่ง (2546 : 83 - 85) ได้ทำการวิจัยเรื่องทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหาร และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าการนิเทศงานวิชาการเป็นการนิเทศที่มีความสำคัญโดยสามารถนำมาเป็นแนวทางในวางแผนในการปฏิบัติงานวิชาการ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินการด้านวิชาการ

ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การที่จะศึกษาสภาพการนิเทศงานวิชาการในสถานศึกษาทั้ง 17 ด้าน ผู้นิเทศจะต้องมีความรู้ในการนิเทศภายในสถานศึกษา การนิเทศเป็นจึงไปตามจุดหมายของการจัดการศึกษาที่สถานศึกษาดำเนินการจัดให้แก่ผู้เรียน และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา เพื่อนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนางานนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

จิระศักดิ์ อินทร์หอม (2548 : 83) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การพัฒนาสื่อวัตกรรมการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษามีการบริหารงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การแนะแนวการศึกษา การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และการส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

ไชยโรจน์ ศรีวิเชียร (2548 : 99 - 103) ได้ทำการวิจัยเรื่องทักษะการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา ตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี ผลวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับ คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความคิดรวบยอด และด้านเทคนิควิธี

ดวงใจ ระณะยาน (2549 : 107 - 111) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ทักษะในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับที่มากที่สุดทั้ง 3 ทักษะ การเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาเป็นรายด้าน และโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มีระดับความคิดเห็นในภาพรวม และรายด้านที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สายทอง โพธิ์น้ำเที่ยง (2550 : 126) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

กลุ่มกรุงธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ทักษะการบริหารงานบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มกรุงธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทักษะการบริหารงานในระดับมากที่สุด คือ ทักษะทางความคิดรวบยอด ทักษะทางมนุษย์สัมพันธ์ ทักษะการบริหารงานที่อยู่ในระดับมาก คือ ทักษะทางการศึกษาและการสอน ทักษะทางความรู้ความคิด และทักษะทางเทคนิค ตามลำดับขั้นตอน 2) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มกรุงธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการบริหารงานวิชาการทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ การบริหารงานวิชาการด้านการผลิต และประเมินผล การบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการด้านการนิเทศการเรียนการสอน และการบริหารงานวิชาการด้านการบริหารหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ตามลำดับ 3) ทักษะการบริหารงานนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ในกลุ่มกรุงธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบว่าทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการของสถานศึกษาเป็นงานหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เรียนมากที่สุดในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่กำหนดไว้ เพราะพันธกิจหลักของสถานศึกษาคือ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีคุณภาพ รวมถึงมีคุณธรรม และจริยธรรมในตนเอง ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญในการบริหารวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมถึงการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน กอปรกับการบริหารวิชาการของสถานศึกษาก็นับเป็นหัวใจสำคัญที่จะสร้างความสำเร็จให้กับสถานศึกษา เพราะสถานศึกษาต้องอาศัยแนวคิดที่ดี ความรู้ที่ดี และความสามารถที่ดี มีภูมิปัญญาผสมผสานความรู้คุณธรรม พลังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทั้งของผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เรียน รวมถึงความพยายาม และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ ภายใต้การสร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นภายในองค์กรอยู่เสมอ เพื่อสร้างสรรค์รูปแบบการทำงานที่เหมาะสมกับองค์กร สามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อไป